

PERIODIEK

Een klein gedeelte vande Heerlijchheit van MAERSEVEEN.

1. Schoender hant.
2. Voerlen burg.
3. Doers hant.
4. Voe hant.
5. Middel coep.
6. Swaenenbergh.
7. Hays op Wierendael.
8. Endel heff.
9. Somers herge.
10. t. Hays ten Bos.
11. Hays ter Meer.
12. Craydenburg.

Uyterhant
Blyendael
Koningsevel
Nage Vecht
Oter Joor
Grafen hant
De Vecht
Op t. d. hant
D' Oever
Stuut hof
Muyden hof
Annen hof
Doerburg
Elfenburg
Meer hofst

A. Neerheek.
B. Sluis voort.
C. Spruytenburg.
D. Daehtich.
E. 3 moegen bos.
F. Blyenbergh.
G. Peters hagen.
H. Int gras.
I. De Schout.
J. Cap. Senck.
K. Klein Delft.
L. Oester Bos.
M. Bosheven.
N. Suyder heff.
O. Noorder heff.

MAERSEVEEN.

M. Ioon Hantekooper, Ridder,
Heer van Maerseveen, Neerdrick, &c.

Oorlog en bevrijding in Maarssen

Voor erkend scharrelvlees

Slagerij
Dorresteyn
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

f VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN

aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346 561356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961 465

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Voor informatie en contact met H.K.M.:

Website www.historischekringmaarsssen.nl en e-mail: secretaris@historischekringmaarsssen.nl

Bestuur:

Sander Snijders, voorzitter

Arie van Ginkel, secretaris

Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346.564168, e-mail: secretaris@historischekringmaarsssen.nl

Ronald van Tongeren, penningmeester

Tineke Barneveld, Hans van Bommel, Henk Blaauw,

Bert de Ruiter, Jan Simonis, Ria Tijhuis, Arie de Zwart

Leden van verdienste:

drs. W. Smits (10-02-1994), C.W.P. Bloemendaal † (27-02-2003), mevr. N. van Haaften (26-02-2015)

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002), Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006), B. Visschedijk (26-02-2009), Mevr. A. Wolters-Dekkers (03-03-2011), A. de Zwart (03-03-2011), H. Blaauw (06-03-2014)

Redactie Periodiek:

Jan Simonis (voorzitter), Willem Gresnigt (secretaris), Eugène van Diepen, Nelleke Hendrikse, Astrid Kuiper, Bert de Ruiter, Ria Tijhuis

Kopij zenden aan: Bert de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346.563599, e-mail: bestuur3@historischekringmaarsssen.nl (ook verkoop losse nummers)

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap kost € 14 per jaar. Opzeggen kan alleen vóór het einde van het kalenderjaar. Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem contact op met Ronald van Tongeren, Wilhelminaweg 1a, 3603 CR Maarssen, tel.: 0346.556696, e-mail: penningmeester@historischekringmaarsssen.nl
Eventuele stortingen op ons rekeningnummer NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester H.K.M.

Vormgeving en productie:

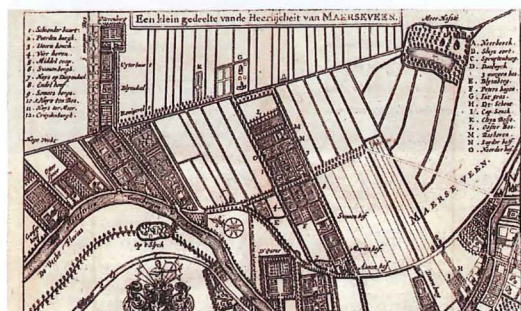
Topic Creatieve Communicatie,
Wierden

Colofon en Inhoud	35
Van de redactie en Kringnieuws	36
Herdenking bevrijding 70 jaar geleden	37
Maarssen in oorlogstijd	39
De bevrijding in Maarssen: vreugde en verdriet	45
Ooggetuige tragische gebeurtenis bij de Vecht deel 1	53
Ooggetuige tragische gebeurtenis bij de Vecht, deel 2	56
Augustus 1945. Berichten uit Maarssen van onze correspondent W.J.N. van Wensen	58
De Bethunepolder 1940-1945: inundaties, gevolgen en herstel	65
Uit de oude schoenendoos, deel 62	69

OP DE COVER

PERIODIEK

Een kaart uit 1660 van "Een klein gedeelte van de Heerlijckheit van MAERSEVEEN"

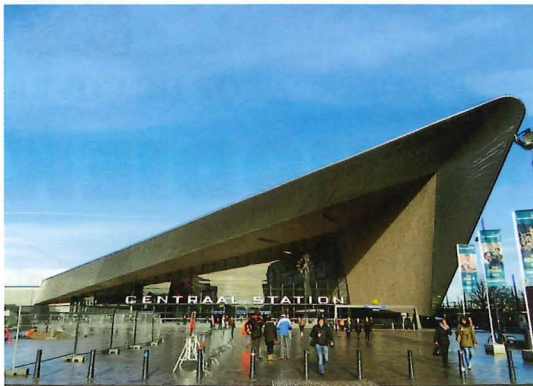
Van de redactie

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 1 juli 2015.

Kringnieuws

Excursie

De jaarlijkse excursie op 23 mei 2015 gaat naar Rotterdam. Inschrijven is mogelijk bij onze penningmeester Ronald van Tongeren, bij voorkeur per e-mail via het adres rtongere@ziggo.nl of telefonisch 's avonds tussen 19.00 en 20.00 uur op telefoonnummer 0346-556696. Gelijktijdig moet het verschuldigd bedrag worden overgemaakt op rekeningnummer **NL93INGB0002907376** ten name van de penningmeester Historische Kring te Maarssen. De kosten bedragen € 28,00 voor leden van de HKM en € 33,00 voor niet-leden. Uw deelname is pas definitief als wij het geld ontvangen hebben. Vervoer, entrees en koffie zijn bij het deelnamebedrag inbegrepen. Boekingenvinden plaats in de volgorde van binnenkomst, dus schrijf snel in om teleurstelling wegens overboeking te voorkomen.

Startpunt excursie Rotterdam. Foto: Ria Tijhuis

Deelnemers krijgen zo'n veertien dagen van tevoren een overzicht thuisbezorgd met daarin het programma voor deze dag en wat achtergrondinformatie. Het programma ziet er in grote lijnen als volgt uit: Vertrek om 09.00 uur vanaf het

Harmonieplein. Om 10.00 uur drinken we koffie in de buurt van het nieuwe station Rotterdam Centraal. De ochtend wordt verder gevuld met een stadswandeling onder leiding van gidsen van het Gilde Rotterdam. Tijdens de lunch, die ieder op eigen wijze kan doorbrengen, is er gelegenheid de Laurenskerk, de Markthal, de kubuswoningen en de oude haven te bezoeken.

's Middags zal een van de gidsen bij ons in de bus stappen om met ons een stadstour te maken. Tegen 16.00 uur zal de bus weer terugkeren naar Maarssen.

Op zaterdag 6 juni staat de HKM weer met een kraam op de jaarmarkt. Wij bieden dan vele oude boeken te koop aan o.a. over de geschiedenis van de stad Utrecht.

Schenken

Van de heer Leo Broers kregen we enkele oude foto's met betrekking tot Maarssen.

Mevrouw Sluizeman schonk ons twee bijzondere ansichtkaarten.

De heer Dick van der Wal schonk ons oude periodieken en boekjes Kijk op Maarssen.

Alle gulle gevers weer hartelijk dank.

In reactie op de oproep in dit blad om informatie over de architect W. Wijmstra ontvingen wij van de heer J.C. Plomp een brief met herinneringen aan Wijmstra, zijn relatie met de familie Plomp en informatie over zijn bouwprojecten. Heel hartelijk dank.

Herhaalde oproep aan onze leden

De ledenadministratie van de HKM zou graag willen beschikken over de mailadressen van de leden. Wij vragen u daarom uw mailadres aan ons bekend te maken. Stuur een mail aan de penningmeester van de HKM en noem in uw mail uw naam, woonadres en mailadres. Het mailadres van de penningmeester is rtongere@ziggo.nl

Hartelijk dank voor uw medewerking. ●

Herdenking Bevrijding 70 jaar geleden

Door: Astrid Kuiper

“Kom vanavond met verhalen, hoe de oorlog is verdwenen, en herhaal ze honderd malen, alle malen zal ik wenen.”

Deze regels uit het gedicht ‘Vrede’ van Leo Vroman (1915 - 2014) zijn welbekend en geven duidelijk aan dat de oorlogsgebeurtenissen nooit uit iemands geheugen kunnen verdwijnen. Verhalen over de oorlog in Maarssen zijn er vele en die zijn bij voorgaande herdenkingen opgetekend en uitgegeven in een boekje van de Stichting 4-5 mei Maarssen. De meeste mensen die daarin aan het woord komen zijn inmiddels overleden. Hun verzet en hun inzet voor de vrede waren altijd vrijwillig, maar nooit vrijblijvend. De keuze moesten zij in veel gevallen met hun leven bekopen.

Eén van de Maarssenaren die nog wel in leven is, is mevrouw Luda Diepgrond-Dorresteyn. Zij beaamt dat zij de gebeurtenissen uit de oorlog nooit zal vergeten. De diepe indruk die de oorlogsjaren bij iedereen heeft achtergelaten zal nooit meer verdwijnen. Maar ook daarna, toen het iedereen duidelijk werd wat er allemaal precies was gebeurd, nam de afschuw voor de oorlog toe. De verzetsstrijder van het eerste uur, politiemann Ab Degen, was een goede vriend van haar vader. Hij had met zijn gezin moeten onderduiken en na de oorlog was zijn hele huis totaal leeggeplunderd, er was niets meer. Met hulp van veel vrienden en andere mensen is er van alles bij elkaar gezocht om zijn huis weer bewoonbaar te maken. Gemakkelijk was dat ook weer niet, want de meeste mensen hadden niet veel meer over na al die jaren van schaarste en armoede. Het complete verhaal van de verzetsheld Ab Degen werd door zijn dochter Gerrie verteld en staat in het eerder vermelde boekje. Helaas was de bevrijding in Maarssen niet helemaal een feest, want juist op die dag verloor nog een aantal jonge mensen hun leven. Dat wierp een diepe schaduw over de Bevrijdingsdag voor de

inwoners van Maarssen.

De Stichting 4-5 mei heeft de Nationale Herdenking een meerjaren-thema meegegeven dat luidt: ‘Vrijheid geef je door’ en dat is eigenlijk waar het hier nu om gaat. Wij hebben de vrijheid gekregen en wij moeten die doorgeven, maar dat kan alleen als we de vrijheid weten te behouden. Dit geldt niet alleen voor ons in Nederland, maar ook de rest van de wereld telt hierbij mee en wij zullen ook daaraan moeten meewerken. De twee wereldoorlogen, zo kort na elkaar, hebben Nederland en Europa diepgaand beïnvloed en hervormd, de angst, de strijd om het bestaan in een concentratiekamp, het leven van een kind in de oorlog, collaboreren met de vijand, de tweedegeneratieslachtoffers, het schrijven over de oorlog, dit alles zal nog lang doorgaan en doorwerken.

Een verhaal dat het doel van onze 4 mei-herdenking duidelijk maakt, komt van een 96-jarige inwonster van Maarssen, mevrouw Jeanne van den Berg-van Cleeff. Zij woont sinds 1960 in Maarssen en heeft de oorlog niet hier meegemaakt, maar in kamp Westerbork en daarna in Bergen-Belsen. Ze vertelt haar belevenissen zonder enige bitterheid, integendeel ze legt juist de nadruk op de incidentele ‘positieve’ gebeurtenissen in de verschrikking van het kamp, want die waren er ook. Waarschijnlijk droegen juist die gebeurtenissen bij aan het in stand houden van de levenswil van de geïnterneerde mensen. Toen het ons allen overkwam, zo vertelt zij, hadden ook wij nog geen idee wat er allemaal precies aan de hand was en wat er eigenlijk gebeurde. Dat kwam pas veel later.

Aanvankelijk heeft ze er weinig over verteld, niet aan haar kinderen en niet aan haar kleinkinderen. Pas toen één van de kleinkinderen een keer vroeg: “Oma, wat heb je eigenlijk allemaal meegemaakt in de oorlog?” besloot ze met haar zeven kleinkinderen in een busje te stappen en naar Westerbork te rijden om daar alles te vertellen. En dat bleek een goed idee te zijn geweest, want het werd ervaren als een soort bevrijding dit alles te weten én te vertellen. Later heeft Jeanne van den Berg

haar verhaal ook op scholen verteld, want daar lag de kans de toekomstige generatie meer informatie aan te reiken en de noodzakelijke herinnering van blijvende waarde te voorzien. Het herdenkingsmonument in kamp Westerbork, gemaakt door Ralph Prins (die daar zelf gevangen heeft gezeten), laat op een indringende symbolische wijze zien, hoe abrupt en definitief het einde is. Hij heeft een stuk spoorbaan neergelegd, waarvan de rails aan weerszijden op het eindpunt omhoog buigen, alsof het de latten van een slee zijn. Daar houdt de spoorbaan op, de reis, het leven, de voortgang en de vreugde. Een macaber einde.

Wie de ogen sluit voor het verleden, is blind voor de toekomst. Proberen te vergeten verlengt slechts de ballingschap; het geheim van de verlossing ligt in de herinnering. In 1985 haalde de toenmalige Duitse bondspresident, de onlangs overleden Richard von Weizsäcker, dit Joodse spreekwoord aan. Hij deed dit tijdens zijn toespraak ter gelegenheid van 40 jaar bevrijding van de nationaalsocialistische tirannie. Hij wilde de herinnering als uitgangspunt nemen voor het toekomstige handelen.

We moeten de verhalen die wij uit de oorlog kennen van mensen die deze hebben meegemaakt, van onze grootouders of ouders doorvertellen en ze op die manier in stand houden. Dat zijn we ook verplicht aan de generatie die al deze gruwelen heeft meegemaakt. Maar de verhalen hebben

ook tot doel meer zicht te geven op de structuren en systemen die leiden tot uitschakeling van de rechtsstaat en de democratie. Zo laten we zien dat geschiedenis en herinnering meer kunnen zijn dan de optelsom van individuele verhalen en hoe de verleden tijd nog steeds niet de voltooide tijd is. “Vrijheid is een soort werk in uitvoering” zegt de Utrechtse hoogleraar Rosi Braidotti, die als gastschrijver voor het Nationaal Comité 4 en 5 mei is gevraagd en dat is een goede omschrijving. Vrijheid is niet vanzelfsprekend en je moet oppassen dat deze niet verloren gaat. De meeste Nederlanders beseffen heel goed dat de vrijheid waarin wij leven duur bevochten werd door onze ouders/grootouders. Zij realiseren zich eveneens dat er nog talloze mensen op de wereld rondlopen die iedere dag hopen op vrede, vrijheid en recht. Door ons dat op 4 mei te realiseren, voorkomen we dat wij voldaan achterover gaan leunen in onze vrijheid en dat onze nationale herdenking met het verstrijken der jaren verwordt tot een vorm van folklore.

Vrijheid is de kern waar het in het leven om gaat, namelijk je leven vorm kunnen geven naar eigen inzicht en daar de ruimte en de mogelijkheden voor krijgen, maar ook binnen de grenzen die de vrijheid van anderen daaraan stelt. Vrijheid is niet los te zien van verantwoordelijkheid. Dat geeft ons allen nog meer om over na te denken als het 5 mei wordt. ●

Maarssen in oorlogstijd

Door: Wally Smits
Jan Simonis

Vooraf

Deze bijdrage geeft een beeld in hoofdlijnen van de oorlogsjaren in Maarssen tot vlak voor de bevrijding. Aansluitend aan dit artikel worden de weken voor en na de bevrijding beschreven in de bijdrage 'De bevrijding in Maarssen: vreugde en verdriet'.¹⁾

Deze bijdrage is bedoeld als achtergrond bij de artikelen in dit nummer die handelen over diverse aspecten van het thema bezetting en bevrijding.

De voorbereiding op de oorlog

Maarssen werd heel direct met de oorlogsdreiging geconfronteerd toen er, direct na de afkondiging op 1 september 1939 van de Staat van Oorlog, een compagnie gemobiliseerde infanteriesoldaten, zo'n 150 man, naar Maarssen kwam. De mannen werden grotendeels gehuisvest in lokale hotels zoals de Harmonie en Vredenhoef en hielden zich, in afwachting van nadere orders, bezig met wachten en kleine oefeningen. In april werden deze manschappen naar de Grebbelinie gecommandeerd, hun taak werd overgenomen door andere infanteristen die hier tot juni 1940 zouden blijven. Ook op lokaal niveau werden allerlei maatregelen getroffen. In het besef dat moderne oorlogsvoering een luchtoorlog inhoudt, werd een Luchtbeschermingsdienst (LBD) opgericht die tot taak had de burgerbevolking te beschermen tegen bomaanvallen en aanvallen met strijdgassen.

Hoofd van de LBD werd, mede gezien zijn functie als commandant van de brandweer, de directeur van de gasfabriek in Maarssen D. Faber, terwijl architect Wijnstra waarnemend hoofd werd. Het hoofdkwartier werd de brandweergarage, daar werd een radiowacht ingesteld, terwijl er in de toren van de R.K.-kerk, later in de slangentoren van de brandweergarage, een uitkijk- en luisterpost werd gevestigd ter signalering van vliegtuigen. Bij onraad zou de sirene van de brandweergarage het luchtalarm geven, overgenomen door de sirene van de Nederlandse Kininefabriek en de fluit van

U. Twijnstra's Oliefabrieken.

Huize 'Vechtoever', in die tijd huis voor 'rustbehoevende' verpleegsters van 'Het Witte Kruis', werd aangewezen als streekziekenhuisje. Het gymlokaal en het Groene Kruisgebouw werden aangewezen als noodziekenhuizen bij een eventuele gasaanval. Beide panden werden daarom door zakken zand scherfbestendig gemaakt en beschermd tegen strijdgassen door het dichtplakken van kieren en reten.

"Voorts werden er nog een ontsmettings- en opruimingsdienst, een gasverkenningdienst en hulp politie georganiseerd, terwijl de brandweer in zijn geheel deel ging uitmaken van de LBD"²⁾ Alles bij elkaar telde de LBD 132 personen. Daarnaast was er een Vrijwillige Burgerwacht die bestond uit zestig gewapende en dertien ongewapende leden. In tijden van oproer en bij nationale rampen zou deze wacht hulp moeten verlenen en politiediensten verrichten. Er is weinig bekend van het functioneren van de Burgerwacht in Maarssen, veel politiediensten werden in feite verricht door de LBD. De onzekerheid over de (aard van de) aanstaande oorlog werd aangewakkerd door de bekendmaking in november 1939 dat de burgerbevolking op het postkantoor een gasmasker kon bestellen.

Het begin van de oorlog

Op 10 mei 1940 brak de lang verwachte oorlog uit (zie afbeelding 1).

Dat betekende dat alle 'staatsgevaarlijke' personen, c.q. alle vreemdelingen en leden van de NSB en de Communistische Partij Holland, opgepakt en geïnterneerd moesten worden. Op 12 mei werden aan de hand van tevoren opgestelde lijsten in Maarssen dertien en in Maarsseveen veertien 'staatsgevaarlijke' personen gearresteerd. Tot de verdedigingsmaatregelen behoorde het in- en uittrekken van gebieden in de Hollandse Waterlinie. In deze streek leidde dat tot het onder water zetten van de Bethunepolder en het evacueren van de bevolking uit Maarsseveen en Tienhoven. Op 14 mei werd deze operatie uitgevoerd en zij verliep nagenoeg vlekkeloos: 569 inwoners van Tienhoven

gingen naar Twisk en 800 personen uit Maarsseveen gingen naar Zijpe. Op 15 mei capituleerde Nederland, daarom werd op 20 mei de hele operatie in omgekeerde richting uitgevoerd. Binnen een maand was de Bethunepolder weer drooggemalen (zie de bijdrage in dit nummer over de inundatie en het naoorlogse herstel van de Bethunepolder). In die verwarrende dagen vond de eerste verzetsdaad plaats door de man die later de leider van het lokale verzet zou worden, veldwachter Ab Degen. Hij verzamelde een aantal van de door Nederlandse soldaten bij de capitulatie weggegooiden wapens en verstopte ze onder de muzikant van het gemeentehuis in Maarssen. Later verborg hij daar nog eens 1500 handgranaten die hij op het station van Utrecht had weten te bemachtigen.

In de begintagen van de bezetting konden de inwoners van Maarssen het met de weinige Duitsers die hier werden ingekwartierd redelijk vinden. De bezetters pasten bij het invoeren van belastende maatregelen een tactiek van geleidelijkheid toe,

want wij waren immers 'een verwant broedervolk' dat voor het nationaalsocialisme moest worden gewonnen. De Duitsers vervingen het openbaar bestuur in Nederland ook niet door een militair bewind, maar het bestaande openbaar bestuur werd gehandhaafd, natuurlijk wel onder Duits toezicht, het systeem van de zogenoemde 'Aufsichtsverwaltung'.³⁾ Aanvankelijk bleven de gemeenteraden functioneren, maar in september 1941 moesten de raden op bevel van Seys-Inquart hun werkzaamheden staken. Burgemeester Van Haselen van Maarssen werd alleen verantwoordelijk - "Sie sind persönlich verantwortlich" - , hij bleef aan tot eind 1944, toen hij met zijn gezin moest onderduiken, en opgevolgd werd door de NSB-burgemeester Jacob (zie voor het herstel van het openbaar bestuur en deze twee burgemeesters na de oorlog de bijdrage 'De bevrijding in Maarssen').

Inperking van vrijheden

Geleidelijk kwam er door allerlei maatregelen een eind aan de bewegingsvrijheid en aan de vrijheid

113DE JAARGANG

No. 37104, Twee bladzijden
Directeur Mr. H. M. Planten

Nieuwe Amsterdamsche Courant

ALGEMEEN HANDELSBLAD

Vrijdag 10 Mei 1940

ketenies
meo

AVONDBLAD

ABONNEMENTEN PER KWARTAAL,
PER MAAND EN PER WEEK.

DRUKKERIJ AMSTERDAM
H. 500 - POSTBUS 85
TELEFOON LOC. 3041
INTERLOCAL 8 409

Uitgever van het „Algemeen Handelsblad“ N.V.
N.Z. Voorburgwal 234-240, Amsterdam (C).
Hoofdredacteur: D. J. van Balbeek.

Nederland in oorlog met Duitschland

België, dat ook door Duitschland is aangevallen, en ons land hebben een beroep gedaan op de Geallieerden, die hebben toegezegd alle mogelijke hulp te zullen verleen

**Grenstroepen bieden ver-
bitterd weerstand aan
IJssel en Maas**

Vannacht drie uur overschreden Duitsche troepen onze grenzen, ruim een uur later bombardeerde de Duitsche luchtmacht Nederlandsche vliegvelden en te zes uur bood de Duitsche zant te 's-Gravenhage een verklaring aan, waarbij de inzet van een

**PROCLAMATIE
VAN H. M. DE KONINGIN**

Mijn Volk,

Nadat ons land met angstvallige nauwgezetheit al deze maanden een strikte neutraliteit had in acht genomen en terwijl het geen ander voornemen had dan deze houding streng en consequent vol te houden, is in den afgelopen nacht door de Duitsche weermacht zonder de minste waarschuwing een plotselinge aanval op

Voorpagina Algemeen Handelsblad van vrijdag 10 mei 1940

van meningsuiting. Er kwam een uitgaansverbod dat uiteindelijk gold tussen 8 uur 's avonds en 4 uur 's ochtends. Vanaf 1 oktober werden de Nederlanders verplicht een legitimatiebewijs te hebben, dat in 1941 werd vervangen door een gestandaardiseerd persoonsbewijs, waarbij Joden een J-stempel in hun persoonskaart kregen. Met deze kaart hadden de Duitsers een instrument waarmee de controle op de bevolking veel scherper kon worden uitgeoefend. Het aanvankelijke verbod op het luisteren naar buitenlandse zenders werd in 1943 omgezet in een verbod op bezit van een radio, de pers werd gelijkgeschakeld en kon slechts berichten publiceren die vooraf door de Duitsers waren goedgekeurd.

Naast de pers trachtten de Duitsers het culturele leven onder controle te krijgen. Allerlei beroepsgroepen, zoals schilders, schrijvers, uitgevers, boekhandelaren, journalisten, acteurs, muzikanten en architecten, kregen in 1942 te maken met een verplicht lidmaatschap van de 'Kultuurkamer'. De bezetter bepaalde wat nationaalsocialistisch gezien 'waardige' kunst was, wie geen lid werd kon niet langer zijn beroep uitoefenen. In Maarssen weigerde bijvoorbeeld de architect Wijmstra lid te worden van de 'Kultuurkamer'. De uitgever van de lokale krant 'De Magneet' achtte in 1941 de grens bereikt van wat hij voor zijn verantwoording wilde nemen in aanpassing aan de Duitse 'wensen' en staakte de uitgave van zijn krant. Al spoedig was er in reactie op de breidelings van de vrije meningsuiting sprake van een omvangrijk circuit van illegale bladen en blaadjes.

De distributie van goederen was door de Nederlandse regering al voor de oorlog voorbereid in de Distributiewet 1939, waarin elke Nederlander verplicht werd een distributiestamkaart te hebben. Op vertoon van deze kaart kreeg men bonnen waarmee men levensmiddelen en andere goederen in de winkels kon kopen. Distributiekring 433, Maarssen, trad al in september 1939 in werking en betrof Maarssen, Breukelen, Maarsseveen en Tienhoven. Na aanvankelijke vestiging op de Schippersgracht en de Emmaweg werd het distributiekantoor gezien de grote toeloop gevestigd in Bolenstein. In de loop van de vijf oorlogsjaren zou de totale voedselvoorziening op de bon gaan. In de kranten werd regelmatig

bekend gemaakt welke bon voor welke goederen in welke hoeveelheden geldig was.

In juni 1940 werd meel als grondstof voor brood een schaars artikel en kort daarna ook brandstof. Mede vanwege de schaarste aan brandstof vorderden de Duitsers in heel Nederland gedurende de hele oorlog paarden. Dat gebeurde in maart 1941 ook in Maarssen (zie afbeelding 2).

Ook slagers kwamen in die tijd nagenoeg zonder vlees te zitten en de winkels waren daarom nog slechts van 4 uur tot 5 uur open en dan nog uitsluitend voor vleeswaren. Op zaterdag was men de hele dag open voor de verkoop van vlees, althans voor zover voorradig.

Maarssen had weliswaar vanaf oktober 1940 een eigen Ortskommandant, maar een eigen kantoor voor deze commandant kwam er pas in april 1942. De Ortskommandant zelf vestigde zich in villa 'Zonnehoek', Emmaweg 2 en verder werd er een groot aantal huizen aan de Kerkweg gevorderd. In de loop van de volgende jaren ging bijna de hele Kerkweg in Duitse handen over, evenals 'De Wolfshoek' (hoek Stationsweg), het grote huis 'De Hoeck' (afgebroken, nu Rabobank), 'Huize ter Meer', 'Vechtenstein', een loods bij de kinnfabriek, het gebouw van het Groene Kruis en de christelijke school aan de Gaslaan. Aan het eind van de oorlog hadden verschillende Duitse instellingen ongeveer 50 huizen gevorderd. Men moet daarbij echter niet vergeten dat veel Duitsers ingekwartierd waren op kamers bij particulieren.

"Als er ergens een keerpunt in de Duitse politiek ten opzichte van Nederland en de reacties daarop is aan te geven, dan is dat te vinden in de behandeling van werkloze en later zelfs werkende mannen."⁴⁾ Al vanaf het begin van de oorlog trachtte de bezetter Nederlandse werklozen ertoe te bewegen om in Duitsland te gaan werken waar al voor de oorlog tekorten op de arbeidsmarkt bestonden. Vanaf 1942 ging het bij deze 'Arbeits-einsatz' niet langer uitsluitend om werklozen, maar eveneens om werkenden, en vanaf 1943 was niet langer sprake van 'vrijwilligheid', maar van verplichte aanmelding van alle mannen tussen 18 en 45 jaar voor arbeid in Duitsland. De Duitsers probeerden in dat jaar ook om alle Nederlandse militairen die na de capitulatie met verlof waren

De in maart 1941 gevorderde paarden werden bijeengebracht in de Breedstraat en na goedkeuring door de Duitsers in beslag genomen

gestuurd (opnieuw) in krijgsgevangenschap op te nemen. Niet alleen vanwege mogelijke tewerkstelling in Duitsland, maar waarschijnlijk ook met het doel om het opkomend verzet in deze kringen te breken. Zowel militairen als burgers doken massaal onder.

Verzet

In Maarssen en omgeving zaten vele onderduikers. Niet alleen in het dorp, maar vooral in de wat afgelegener gebieden, zoals Maarssenbroek, de Bethunepolder en andere plasgebieden. Westbroek en Tienhoven stonden bekend als plaatsen waar Joodse mensen onderdak vonden, onder andere in woonschuiten op de plassen. Op de Dwarsdijk zaten tientallen mensen, niet alleen Joden, maar ook studenten, mensen die de arbeidsinzet ontvlucht waren en vele anderen, geholpen door bijna de hele Tienhovense bevolking. “De wieden van de molen aan het begin van de Dwarsdijk fungeerden als waarschuwingstekens. Een bepaalde stand betekende onraad en een andere stand betekende

dat alles veilig was, vandaar dat deze molen na de oorlog de naam ‘De Trouwe Wachter’ heeft gekregen.”⁵⁾ Precieze aantallen zijn niet bekend zijn, maar naar schatting ging het in Maarssen en omgeving om vele honderden onderduikers.

Er bestond weliswaar een grote landelijke organisatie voor hulp aan onderduikers (LO), maar op lokaal niveau werd daarnaast op eigen initiatief hulp aan onderduikers geboden. Op het distributiekantoor van Kring 433 gevestigd in Bolenstein werden stelselmatig 400 à 500 bonkaarten uit het reguliere circuit overgeheveld naar het illegale circuit, terwijl daarnaast liefst 2000 kaarten werden vervalst door er gefingeerde namen op te vermelden. Dit Kuyvenhoven, medewerkster van de Distributie Dienst op Bolenstein, die de hele oorlog door bonnen doorspeelde ten behoeve van onderduikers, werd in 1944 gearresteerd en overleefde maar net kamp Ravensbrück. In het artikel in dit nummer van Hans Sagel ‘Augustus 1945’ wordt de thuiskomst van Dit Kuyvenhoven gemeld.

De heer A. van der Hoek, chef uitreiking en plaatsvervangend leider van het kantoor, regelde de verdeling van bonnen over de vele onderduikers. Hij werd op 19 maart 1945 gepakt en gefusilleerd. De leider van het distributiekantoor Gerrit van Doornik, werkzaam voor de LO, werd in maart 1944 gearresteerd en overleed in 1945 in Duitsland. Op het gemeentehuis werden vele persoonsbewijzen vervalst of uit het bevolkingsregister gelicht als desbetreffende personen gevaar liepen. Willy Hems en A. van de Veen hielden zich op het gemeentehuis bezig met deze activiteiten. Beiden zouden de oorlog niet overleven: Van de Veen werd gearresteerd en overleed in gevangenschap, Willy Hems werd op de dag van de bevrijding getroffen door een verdwaalde kogel.

Bovengenoemden maakten deel uit van een netwerk van verzetsmensen in Maarssen. Ab Degen was daarin een centrale figuur. Hij was de leider

Huisstede.

De kern van het verzet in Maarssen/Maarsseveen, tenminste wat betreft de KP en de LO, werd gevormd door een groepje van ongeveer tien leden. In 1944 werd door de Nederlandse regering in Londen het besluit genomen om uit de grootste verzetsorganisaties een nieuwe landelijk gecoördineerde, ondergrondse strijdmacht samen te stellen onder leiding van Prins Bernhard. Dat werden de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). In Maarssen leidde de oproep om toe te treden tot de BS tot onderling overleg, waarbij men tot de conclusie kwam dat de groep te klein was om de te verwachten taken in het kader van de BS aan te kunnen. Besloten werd de groep uit te breiden: elk van de elf leden van de kerngroep zou zelf een peloton van weer elf man samenstellen, zodat het totaal aantal leden op 121 kwam. In de praktijk functioneerde nu in feite een groep van zo'n 25 man als de harde kern van het lokale verzet. Ab Degen

: *In de toren van de R.K.-kerk werd een uitkijk- en
: luisterpost gevestigd ter signalering van vliegtuigen.*

van een groep, die werd aangeduid als de KP, de 'Knokploeg'. Dergelijke 'knokploegen' waren overal in het land actief. Zij voorzagen de LO, desnoods met geweld, van bonnen en andere benodigde spullen voor onderduikers. Daarnaast werden er door 'Knokploegen' overvallen gepleegd op bevolkingsregisters en distributiekantoren, werden profiteurs en collaborateurs bestraft, zorgde men voor informatievoorziening o.a. door de samenstelling en verspreiding van de illegale blaadjes, verzorgde men de noodzakelijke communicatie tussen de verschillende onderdelen van het verzet, werden papieren vervalst en werd informatie verzameld over militaire objecten en troepen. In Maarssen was het huis van KP'er Henk van Brenk, achter de voormalige Lichtfabriek, het distributiecentrum voor het Parool in Maarssen. Hij werd in 1944 gearresteerd en gefusilleerd. De verspreiding van illegale bladen werd o.a. verzorgd door hoofdkoerierster Hannie de Wit (schuilnaam) geholpen door de koeriersters Luda Dorresteyn en Bartje

werd plaatselijk commandant van de BS, maar moest uiteindelijk onderduiken met zijn gezin, en werd opgevolgd door Busse, werknemer van de Demka en inwoner van Maarssen, die tot het eind van de oorlog in functie bleef. (Zie voor de rol van het verzet op de dag van de bevrijding ook de artikelen 'Bevrijding in Maarssen en 'Ooggetuige tragische gebeurtenis bij de Vecht'.) Landwacht en SD maakten intussen fanatiek jacht op leden van het verzet en slaagden erin diverse leden van de KP te arresteren, waaronder eerder genoemde H. van Brenk, maar ook A. van der Hoek en later de gebroeders De Vries. De hele knokploeg zag zich in december 1944 genooddaakt enige tijd in de Bethunepolder onder te duiken. Gedurende de laatste maanden van de oorlog werden meerdere leden van de BS gearresteerd en afgevoerd naar de kampen in Vught en Amersfoort: Homan van der Heide, Van Rossum, gemeenteambtenaar Jan Servaas. Wim Snel en Jan Slager werden eveneens opgepakt en naar Amersfoort

overgebracht, maar wisten daar te ontsnappen. Van alle activiteiten van het binnenlands verzet in die tijd waren de berging en distributie van de wapens van de nachtelijk droppings wel het gevaarlijkst. Deze droppings o.a. ten behoeve van de uitrusting van de BS vonden aanvankelijk vanaf juni 1944 één à twee maal per week plaats, maar later alle nachten. In onze regio waren maar liefst twintig terreinen voor droppings geselecteerd, per terrein vereiste dat minimaal twintig bergers, zodat ruim 400 mensen nodig waren. Dat vereiste groot-schalige samenwerking tussen de leden van diverse verzetsorganisaties uit een groot aantal plaatsen. De groep uit Maarssen was meestal betrokken bij de droppings op een terrein in Ter Aar. In dit laatste oorlogsjaar begon, zoals de historicus L. de Jong schrijft, de grote leegroof van Nederland door de bezetters. De Duitsers eigenden zich alles toe wat zij nodig hadden: schepen, auto's, bussen, fietsen, textielvoorraden, machines, meubelen, gereedschappen, voorraden levensmiddelen, vee, brandstoffen, grondstoffen, te veel om op te

sommen.⁶⁾ Onder druk van het toenemende verzet en de geallieerde opmars nam de repressie van de Duitsers alsmat toe (zie afbeelding 3). Onder de bevolking heerste een ware 'razzia-angst' en ongeduldig wachtte men op de komst van de geallieerden. ●

Noten

1. Deze bijdrage is, naast algemene literatuur over WOII, vooral gebaseerd op het boek van V. Smits, Maarsen 1940 - 1945, Maarssen 1990.
2. Smits, 1990, p. 48.
3. Smits, 1990, hoofdstuk 6.
4. Smits, 1990, p. 99.
5. Smits, 1990, p. 107 - 108.
6. Dr. L. De Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog 1939 - 1945, deel 10 b Eerste helft, Martinus Nijhoff, Den Haag 1981, p. 73 e.v.

BEKANNTMACHUNG.

Aufgrund des am 4. September 1944 vom Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete im Einvernehmen mit dem Wehrmachtbefehlshaber Niederlande verhängten Ausnahmezustandes, wird mit sofortiger Wirkung die Polizeisperrstunde auf die Dauer des Ausnahmezustandes von 20 Uhr bis 4 Uhr festgesetzt.

Zusammenrottungen aller Art, vor allem solche, die demonstrativen Charakter tragen, wobei mehr als 5 Personen beisammen stehen, werden von Wehrmacht-, SS- und Polizeiverbänden beschossen.

Wehrmacht und Polizei schießen ferner auf jedermann, der in der Sperrzeit auf einmaligen Anruf nicht sofort stehen bleibt.

Der höhere SS- und Polizeiführer Nordwest

RAUTER

SS-Obergruppenführer und General der Polizei

Den Haag, 4 September 1944.

3

BEKENDMAKING.

Op grond van de op 4 September 1944 door den Rijkscommissaris voor de bezette Nederlandsche gebieden in overleg met den bevelhebber van de Weermacht in Nederland afgekondigde uitzonderingstoestand, wordt met onmiddellijken ingang de politiestijpbeurt voor den duur van den uitzonderingstoestand vastgesteld van 20 uur tot 4 uur.

Samenscholingen van allerlei aard, vooral die, welke een demonstratief karakter dragen en waarbij meer dan 5 personen bij elkaar staan, worden door de weermacht-, SS- en politie beschoten.

Weermacht en politie schieten voorts op iedereen, die in de spertijd niet op den eersten aanroep stil blijft staan.

Der höhere SS- und Polizeiführer Nordwest

RAUTER

SS-Obergruppenführer und General der Polizei.

Den Haag, 4 September 1944

K 2038

Bekendmaking van de uitzonderingstoestand met spertijd tussen 8 uur 's avonds en 4 uur 's morgens

De bevrijding in Maarssen: vreugde en verdriet

Door: Hans van Bommel
Jan Simonis

Vooraf

De laatste maanden voor de bevrijding probeerden de burgers van Maarssen en Maarsseveen en de vele evacués en onderduikers de hongersnood te overleven, terwijl de Duitse repressie almaar toenam. Op de avond van 4 mei werd de capitulatie aangekondigd, maar pas op 9 mei zouden de 'echte' Canadese bevrijdingstroepen hier arriveren. De bevrijding kwam met vreugde en verdriet, want op de dag van de intocht werden ook de dode verzetsstrijders begraven.

Honger en repressie

Na de luchtlandingen van de geallieerden bij Arnhem zochten grote stromen vluchtelingen een veilig heenkomen. Zij kwamen ook naar de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. In Maarssen was het aantal evacués eind 1944 opgelopen tot 1055 en in Maarsseveen tot 608. Op een inwoneraantal van 1661 was dat voor Maarsseveen een groei van 36,6%, terwijl Maarssen met 4489 inwoners 23,5% groeide.¹⁾

Toen kwam de strenge winter van 1944/1945, terwijl de aanvoer van voedsel vanuit de noordelijke provincies door de spoorwegstaking onmogelijk was geworden. "Burgers, evacués en onderduikers; allen probeerden met alle middelen te overleven. Honger en winter overheersten het volkomen ontwrichte leven."²⁾ Niet alleen de kwantiteit van de op bon verstrekte levensmiddelen, maar ook de voedingswaarde per portie was absoluut onvoldoende, niet meer dan 1/3 van de hoeveelheid die een mens dagelijks nodig heeft. Het leidde er o.a. toe dat ernstig verzwakte kinderen uit Maarssen, kinderen die minder dan 30 kilo wogen, in vrachtwagens van de lokale firma's Van Elst en Van Heezik geëvacueerd werden naar Friesland. Voor de Centrale Keuken (dat is de gaarkeuken) bij de Zuilense Olieraffinaderij stonden lange rijen hongerenden. R.C. Zwaar-

demaker, directeur van de gelijknamige fabriek, had deze keuken opgezet en mogelijk gemaakt, ook in andere plaatsen in de Vechtstreek, door met een lening van f 5000,- uit eigen zak de benodigde grondstoffen voor de Gaarkeuken aan te kopen. Vele mensen uit de Vechtstreek gingen ook op hongertocht. De hongersnood zou begin mei 1945 leiden tot voedseldroppings in West-Nederland door de geallieerden (zie afbeelding 1).

De druk op de lokale bevolking nam toe door de maatregelen die de Duitsers namen ter verdediging van het Westen van Nederland tegen de oprukkende geallieerden. Het in werking stellen van de Hollandse Waterlinie in het najaar van 1944 was een onderdeel van deze maatregelen. In april 1945 gebeurde dit in de omgeving van Maarssen. De dijk langs de Nieuweweg werd opgeblazen door de Duitsers waardoor de Bethunepolder onder water kwam te staan. Ook de tuinbouwgebieden rond de Herenweg en de Gageldijk kwamen onder water te staan.³⁾

De voorbereiding op de verwachte geallieerde

Zwaaiend naar de vliegtuigen die voedsel gaan 'droppen': familie Floor en familie Rietkerk (evacués) op het bruggetje bij de boerderij 'Ora et Labora' aan de Maarssenbroeksedijk. Daarachter boerderij van Verdam

aanval leidde tot verhoogde Duitse troepenconcentraties in het Westen. In Maarssen was het aantal bezetters in april 1945 opgelopen tot 750 man. Daaronder 300 man van de 'Organisation Todt' (OT) belast met de opbouw van de verdedigingswerken. Hoofdkwartier werd de villa West Hill langs de Parkweg (nu afgebroken, HvB/JS). De bevolking werd door de OT gedwongen aan de opbouw van de verdedigingswerken mee te werken. Er moest van alles gegraven worden, o.a. langs de Amsterdamse Straatweg, de Vecht en het Amsterdam-Rijnkanaal: schuttersputjes, veldver-

sterkingen, loopgraven, et cetera. Lokaal ondernemer Toon Reith schreef het volgende over deze gedwongen arbeidsinzet in het dagboekje dat hij in die oorlogsdagen van 1945 bijhield:⁴⁾

"Woensdag 18 april: (...) 's Morgens begint het al met vordering van arbeidskrachten voor allerlei werk en vrouwelijke krachten voor koken, schoonmaken enzovoort. Methode: oppakken van de straat. 's Middags verschijnen aanplakbiljetten, 400 man moeten zich melden voor graafwerk. Schone beloften enerzijds, bij niet aanmelding scherpe represailles anderzijds. Intusschen wordt

beweerd dat de Canadezen al gevorderd zijn tot Zeist.

Als ze opschieten hoeven we de represailles niet meer te vrezen."

Op donderdag 19 april schrijft Reith: "Vanmorgen zijn naar schatting 50 opgepakte mannen aan 't werk gezet. Er waren géén of vrijwel geen vrijwillige meldingen. Wat voor maatregelen zullen volgen? Er heerst een intens zenuwachtige spanning. Er komen steeds meer soldaten binnen uit de richting Amersfoort. Overal wordt ingekwartierd."

De Duitsers namen geen genoegen met het gering aantal aanmeldingen en voerden de repressie op. Vooraanstaande Maarssenaars werden nu gegijzeld, waaronder een aantal fabrieksdirecteuren zoals Kuiken van Twijnstra en Sillevius van de zeepfabriek. Zij moesten ervoor zorgen dat hun personeel zich zou aanmelden voor de werkzaamheden. Op 22 april opnieuw gijzelingen: "De doctoren Hoekstra en Vrijdag, de heren J. van Voorst van Beest, Faber, Maas.

ZEER BELANGRIJKE BEKENDMAKING!!

Aan mijn oproep voor aanmelding van arbeidskrachten, ten behoeve van de Duitse Weermacht, is zeer slecht gevolg gegeven.

De betreffende Duitse Instanties hebben mij dan ook doen weten, dat de volgende maatregelen genomen zijn:

Alle levensmiddelenbedrijven alsmede de Centrale Keuken zijn vanaf hedenmorgen gesloten.

Zoodra zich minstens 600 arbeidskrachten ter beschikking hebben gesteld, zullen die bedrijven weder geopend worden.

Aanmelding moet geschieden aan:

HUIZE WESTHILL, PARKWEG 51 TE MAARSSSEN.

Indien vòòr 1 uur hedenmiddag, Maandag 23 April, deze arbeiders zich niet gemeld hebben, worden de vrouwen voor verdedigingswerken te werk gesteld.

Mannen en jongelingen, wilt gij voorkòmen, dat Uwe gezinsleden, vrouwen en kinderen door Uw toedoen mede de dupe worden van deze maatregelen, meldt U dan terstond!

In ons aller belang doe ik een laatste dringend beroep op alle inwoners en inwonsters van mijne Gemeenten om in deze ten volle medewerking te verleenen.

MAARSSSEN—MAARSSEVEEN, 23 April 1945

De Burgemeester,
G. JACOB.

2

AFSCHEUREN OF VERWIJDEREN VAN DIT BIJLET, WORDT STRENG BESTRAFT.

*Ultimatum aan de bevolking ondertekend door
NSB-burgemeester Jacob op 23 april 1945*

's Morgens ongeveer half 6 allen uit bed gelicht. Later ook mevr. Vader, later afgelost door dhr. Vader zelf. Dhr. Bosscher blijkt ondergedoken met de personeelslijst van de verzinkerij. In de namiddag werd zijn vrouw met baby van 3 maanden gearresteerd."

Op maandag 23 april volgt een nieuw ultimatum ondertekend door NSB-burgemeester Jacob van de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. Toon Reith in zijn dagboek:

"Indien zich vóór 1 uur niet 600 mannen aangemeld hebben voor graafwerk zullen de vrouwen

duurt tot 10 uur, dan worden de straten, door de Wehrmacht, rustig ontruimd."

De berichtgeving over de capitulatie was voor het lokale verzet aanleiding om diezelfde avond van 4 mei in het geheim bijeen te komen. Wat er die avond besproken werd, wordt beschreven door K. Jurgens, lid van de lokale afdeling van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in een brief uit 1989:⁵⁾ "De 4^e mei 1945 's avonds kregen we de boodschap dat "de kern" met spoed bijeen moest komen in het huis van Busse ("Meester") voor een belangrijke bespreking. Aldaar hoorden we

*: Maar het blijft heel erg verschrikkelijk om na ruim 1800
: dagen van oorlog op de laatste dag te sterven als je nog
: maar net 20 jaar bent*

gehaald worden. Onmiddellijk ingaand zijn alle levensmiddelenzaken en de Centrale Keuken gesloten. Géén arbeiders, dan maar geen eten. Met spanning wordt 1 uur afgewacht. Er blijken zich dan 620 man gemeld te hebben. Zaken en Keuken weer open; (...) (zie afbeelding 2).

Bevrijding

Aan de vooravond van de bevrijding, 1 mei 1945, was de troepenconcentratie hier op haar hoogtepunt. De totale bezettingsmacht bestond nu uit 930 man. Tot daadwerkelijk oorlogsgeweld kwam het echter niet. Op de avond van 4 mei meldde de radio dat generaal Blaskowitz de capitulatie van de Duitse troepen in Nederland had ondertekend. Op zaterdagmorgen 5 mei om 8 uur zouden de Duitse troepen de wapens moeten neerleggen. Het ooggetuigenverslag van Reith over de reactie van de inwoners van Maarssen op dit bericht: "Het groote, lang verwachte nieuws om 9 uur per radio medegedeeld. Al direct daarna groote drukte op straat, overal groepen mensen. Ook de Wehrmacht is buiten. Alles in opgewonden blijde stemming. De jeugd is ruim vertegenwoordigd en doet een uitgelaten rondedans op de Breedstraat. Er worden zelfs enkele moffen in de kring genomen, van je hela hola houdt er de moed maar in, en als de moed eruit is pomp 'm d'r weer in! De vreugde

dat de langverwachte capitulatie een feit was geworden en ondertekend was door generaal Blaskowitz en Doenitz. Daardoor was er een directe noodzaak om de macht over te nemen, totdat de geallieerden kwamen.

Gepland was om op 5 mei, 's morgens om 8 uur, alle secties van de BS aan te laten treden met de opdracht op te marcheren naar het gemeentehuis in Maarssen. Indien er voor 8 uur geen tegenbevel kwam dan moest dit, hoe dan ook, uitgevoerd worden. Bij deze gelegenheid werd er nog met nadruk op gewezen dat ook wij onder krijgstuicht stonden en bevelen dus onvoorwaardelijk uitgevoerd moesten worden."

Op de ochtend van 5 mei trokken de verschillende groepen van de BS naar de afgesproken verzamelplaats(en), waarbij het echter volledig onverwachts tot confrontaties kwam met de Duitse bezettingstroepen. Wederzijds bestonden er fatale misverstanden omtrent elkaars bedoelingen. De Duitsers voelden zich bij de plotselinge confrontatie met volledig bewapende mannen van de BS bedreigd, terwijl de mannen van de BS er vanuit gingen dat de Duitsers volledig op de hoogte waren van de situatie en zich daarom van gevechtshandelingen zouden onthouden. Jurgens beschrijft in het vervolg van zijn boven aangehaal-

de brief wat er gebeurde met de groep van de BS uit Maarssenbroek waarover hij de leiding had: "Er was ons gezegd dat de Duitsers volledig op de hoogte waren van de capitulatie en we zouden dus zonder bezwaar de hoge brug kunnen passeren zonder gevechtshandelingen. Daar er geen tegenbericht kwam, stonden we klokslag 8 uur op straat en gingen op weg naar de hoge brug, zwaar bewapend inclusief Bazooka. Krijgsplan was er niet daar we aangenomen hadden dat we ongestoord naar het gemeentehuis konden marcheren.

Bij de brug gekomen zagen we wel wat Duitsers, maar we liepen gewoon door, aannemende dat ook de Duitsers blij waren dat de oorlog voorbij was. Achteraf berustte alles op een naïef optimisme, de Duitsers waren nog niet zover en openden het vuur op het moment dat we praktisch op de brug waren. (...) De chaos en paniek zijn echter met geen pen te beschrijven, (...) Eenmaal terug op de Verlengde Stationsweg zijn we verspreid gevlucht door de polders, terwijl de Amerikaanse vliegtuigen voedseldroppings uitvoerden boven Utrecht, het was immers "vrede"! (...).

"Het was Bevrijdingsdag, maar nooit heb ik me zo ongelukkig gevoeld. Verantwoordelijk hiervoor is niemand, achteraf is het altijd makkelijk te oordelen, de oorlog zit vol met dit soort dingen, het enige mooie wat hieruit overblijft was de bereidheid om zo nodig te sterven voor de vrijheid en helaas zijn dit meestal de besten, maar het blijft heel erg verschrikkelijk om na ruim 1800 dagen van oorlog op de laatste dag te sterven als je nog maar net 20 jaar bent. Veel meer kan ik en wil ik er niet over schrijven, het blijft een zwarte dag in m'n leven."

Ook bij andere groepen van de BS kwam het die ochtend van 5 mei tot gevechten met de Duitsers, o.a. bij fort Maarsseveen en bij de Vecht op de hoogte van de Machinekade.⁶⁾ Bij deze confrontaties op de dag van de bevrijding vielen zes doden: Willem de Kruijff bij de Hoge Brug, hij werd 23 jaar, Jacob van den Bosch 23 jaar, verdrong bij fort Maarsseveen, evenals Bertus Heus, 20 jaar oud, die pas na acht dagen gevonden werd, Willem van der Kooij kwam om bij het Vecht-incident, hij werd 24 jaar, ook de gebroeders Alexander en Paulus Lindhout, resp. 23 en 25 jaar oud, in Maarssen als

NSB-burgemeester Jacob wordt bespot

evacués, verdrongen in de Vecht op hun vlucht voor de Duitsers. Op die dag overleed ook als zevende slachtoffer, Willy Henrica Hems, zij werkte op het gemeentehuis en was koerierster voor het verzet. Zij werd getroffen door een verdwaalde kogel afkomstig van de gevechtshandelingen bij de Hoge Brug.

De eerste twee dagen van de bevrijding waren verwarrende dagen. Er waren alsmaar geruchten dat de Canadezen eraan kwamen, maar dat bleek telkens weer niet het geval. De Duitsers liepen nog gewapend rond en waren in feite nog steeds aan de macht. Dat blijkt ook uit de dagboek aantekeningen van Reith over zaterdag 5 mei:

"Het belooft een feestdag te worden. Veel volk op straat in vrolijke stemming. Vlaggen beginnen hier en daar te komen. Plotseling in de loop van de morgen vallen er schoten. Er wordt gevochten op de hoge brug, later ook op 't Zandpad bij Heuvelsoord en bij het fort Heerenweg. Het ondergrondse leger is in strijd met de Duitsers gewikkeld, vooral met de Todt'ers. Er vallen slachtoffers door schoten en verdrinking. (...) Vlaggen verdwijnen weer, stemming daalt. Duitsers zijn agressiever. 's Middags breekt toch de vreugde weer door. Gevechten zijn afgelopen. Het hele dorp komt nu in feesttooi, een ongekend gezicht na zoveel jaren. Achter in den middag passeeren enkele groepen van het ondergrondse leger door het dorp, handen omhoog, gearresteerd door de Duitsers. Opnieuw wordt de stemming bedorven. Iedereen is gedrukt.

De straten worden langzaam leger. De aardigheid is er af. Spertijd blijft gehandhaafd op 9 uur, mofen zijn nog de baas; er zijn nog geen Canadezen.”

Op 6 mei nog steeds geen geallieerden, maar dan op 7 mei:

“De dag begint weer met feestelijke drukte den geheelen morgen. Alles trekt naar de Straatweg waar de Tommies verwacht worden. Inderdaad verschijnen tegen den middag de eerste Canadeesche wagens op doortocht richting Amsterdam. Groot enthousiasme, wagens zitten direct vol jongens en meisjes. Ze moeten echter direct weer verder. Om 12 uur moeten de straten ontruimd worden, omdat gevechten gevreesd worden met resterende Duitse groepen. Er gebeurt gelukkig niets en 's middags vertoonen de straten weer hetzelfde drukke vrolijke aspect. Andere wagens om gemeentehuis, burgemeester Van Haselen terug. 's Avonds begint de ondergrondse aan te treden; verschillende groepen trekken uit om de uitgangen van het dorp af te zetten. De jacht op de N.S.B.'ers gaat beginnen. Om 9 uur worden de straten ontruimd en begint het afhaken.”

Op dinsdag 8 mei begint de afrekening:

“Grote voorstelling in het dorp. N.S.B.'ers (alléén enkele van de ergste) moeten met een bakfiets

door het dorp lopen en vracht vervoeren. Daarna afwisselend twee van de heeren erop en één duwen of trekken. Grote hilariteit en 'n stoet

De Commandant van de Nederlandsche Binnenlandse Strijdkrachten te Maarssen en Maarssveen maakt bekend:

De inwoners van Maarssen en Maarssveen worden in de gelegenheid gesteld te defileren voor de in de vrijheidstrijd gevallen, op Dinsdag 8 Mei van 15-19 uur in het Kerkgebouw der Ned. Herv. Evangelisatie aan den Kerkweg. Gelegenheid tot het neerleggen van bloemen.

De begrafenisplechtigheden zullen met militaire eer plaats vinden op
WOENSDAG 9 MEI als volgt:

WILLEM VAN DER KOOIJ,
op de oude begraafplaats. Vertrek vanaf het Kerkgebouw ca. 12 uur.

WILLY HENRICA HEMS
JACOB VAN DEN BOSCH
WILLEM CORNELIS DE KRUYF
ALEXANDER CONSTANTIJN LINDHOUT
en PAULUS THEOFILUS LINDHOUT,
op de nieuwe begraafplaats. Vertrek vanaf het Kerkgebouw ca. 14 uur.

Men wordt dringend verzocht vanaf heden tot na de begrafenisplechtigheden vóór het Kerkgebouw zich te onthouden van vreugdebetoon.

MAARSSSEN, 7 Mei 1945.

4

De Commandant N.B.S.
te Maarssen en Maarssveen.

De oproep van de Commandant der Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten

De bevrijders trekken Maarssen binnen en ontmoeten de mensen (rechts met hoge hoed) die terugkeren van de begrafenisplechtigheid

van uitgelaten jeugd erachter, zingend Oranje boven. (...) Nu begint ook het ophalen van de moffenmeiden, (...) Dan wordt dit werk plotse-ling gestaakt en alle meiden weer losgelaten. (...) In de Jeugdkerk staan de vijf oorlogsslachtof-fers opgebaard. Er is gelegenheid tot defileren. Ondergronders betrekken de erewacht. ⁷⁾ 's Avonds geïmproviseerde kinderoptocht met Frans van Luin en zijn harmonica in een bandje voorop. Het Parool verschijnt voor het eerst als dagblad gedrukt, in groot formaat. Spertijd ver-laat tot 10 uur."

Dagen later zou ook de NSB-burgemeester van Maarssen en Maarsseveen, G. Jacob, in Amsterdam gearresteerd worden. Hij werd op een rondtocht door het dorp aan het publiek getoond met een bord om zijn nek waarop o.a. stond "Kameraad Houzee. Leege Kop. Burgemeester Jacob" (zie afbeelding 3). ⁸⁾ Zijn voorganger burgemeester Van Haselen, die in 1944 met zijn gezin was onderge-doken, was, zoals Reith noteerde in zijn dagboek, op de avond van 7 mei weer in Maarssen terug-gekeerd. Het kaalknippen van de 'moffenmeiden' vond alsnog plaats.

Het binnentrekken van de Canadezen over de Straatweg, kaal omdat alle bomen in de oorlog omgehakt zijn, rechts de oprit naar de Hoge Brug

Bevrijders op de Kerkweg in militaire vrachtwagen achterop voorzien van het witte logo van de Polar Bears (op de achtergrond het hek rond het huis 'De Hooge Stoep')

De Duitse soldaten leveren op het terrein van 'Verzinkerij Bammens' hun wapens in onder toeziend oog van de bevrijders

Ontwapende Duitse soldaten op de Straatweg op weg naar de verzamelplaats Nyenrode

Op de Beekweg: feestvierders in kleding gemaakt van parachutestof. Van links naar rechts: Marie Gentenaar, Dien Buis, Frits Lamark, Bep van Noorden en Wil Buis

Hoe uitgelaten de bevolking in die dagen was, blijkt uit het feit dat de Commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten de bevolking van Maarssen in een aankondiging van de begrafenisplechtigheden dringend verzocht om zich tot na de begrafenisplechtigheden van 9 mei te onthouden van vreugdebetoon bij de kerk (zie afbeelding 4).

Op diezelfde negende mei trokken ook de 'echte' bevrijders het dorp binnen, want de Canadese groep soldaten die eerder op 6 mei gearriveerd was, was slechts een kleine verkenningsseenheid op doortocht naar Amsterdam. De bevrijders en de terugkerende begrafenisgangers ontmoetten elkaar op de Straatweg (zie afbeelding 5). Het was de Canadese 49e divisie infanterie, de zogenoemde Polar Bears (zie afbeelding 6 en 7).

Zij betrokken de villa's die eerder door de Duitsers waren bezet en vele anderen werden bij burgers ingekwartierd.

We citeren ter afsluiting nog één maal het unieke dagboekje van Reith:

"Vrijdag 11 mei. Celebrating - day.

's Morgens de eerste uitdeling van de voedselpakketten, 5 uur 's morgens in de rij, 6 uur begin aflevering, ontzettende massa mensen. Organisatie ditmaal zeer goed, vlotte afwerking. We krijgen (gratis!) 500 gr. biscuit, 300 gr. corned beef, 300 gr. aard. puré poeder, 400 gr. zuiver wittebrood en ½ reep chocolade per persoon. Ongekende weelde dat alles.

Om 9 uur muziek vanuit de kerktoeren door Maarsens fanfare, 10 uur optocht van de schoolgaande kinderen, ook met muziek. Fleurig toneel als vanouds. 11 uur, er worden weer moffenmeiden gepakt, 11.30 er wordt kaalgeknippt op de Breedstraat. (...)

's Avonds muziek van "Lincoln band" op gymnas-tiekterrein. Een groot publiek in vrolijke stemming vermaakt zich op keurige beschaafde wijze. (...) Er wordt druk gedanst. Na afloop een verrassing: er wordt vuurwerk afgestoken. Ook weer iets ongehoords. De kinderen kijken hun ogen uit op alles, ze genieten enorm. Spertijd nu 11 uur."

Op zaterdag 12 mei noteerde Toon Reith in zijn dagboek "Vandaag voor het eerst weer eens 'gewerkt' na de vreugderoos." In deze zelfde dagen

werden de Duitsers ontwapend en afgevoerd naar Nyenrode (zie afbeelding 8 en 9). En Maarssen vierde feest en bleef feesten tot langzamerhand het 'normale' dagelijkse leven weer op gang kwam (afbeelding 10).⁹⁾ De herstelde democratie begon 'voorzichtig' op 19 oktober 1945 weer te functioneren met de formering van een tijdelijke gemeenteraad door een Kiescollege van vertrouwensperso-nen, voornamelijk ex-leden van de Binnenlandse Strijdkrachten uit Maarssen. In juli 1946 zouden er weer normale verkiezingen worden gehouden.¹⁰⁾ ●

Noten

1. V. Smits, Maarssen 1940-1945, Maarssen 1990, p.153.
 2. Smits, 1990, p.154.
 3. Elders in dit nummer doen Han Brinkhof en Arie de Zwart verslag van deze inundatie en het naoorlogse herstel van de polder.
 4. Anthonius (Toon) Reith was eigenaar van de firma B.A. Reith, winkel in huishoudelijke artikelen gevestigd in de Breedstraat. De winkel werd in 1982 gesloten. In het archief van de HKM bevindt zich een notitieboekje waarin A. Reith met potlood een oorlogsdagboekje bijhield over de periode 31 maart t/m 20 juli 1945. Een uniek document: een direct ooggetuigenverslag van de gebeurtenissen in die dagen, waaruit wij ruim zullen citeren.
 5. K. Jurgens schreef deze brief met terugblik op de gebeurtenissen van 5 mei 1945 bij de Hoge Brug in 1989. Een getypte versie van deze brief bevindt zich in het archief van de HKM. De genoemde Busse was de leider van de BS in Maarssen e.o. Zijn schuilnaam was '(School)meester'. Hij verving als zodanig Ab Degen, die had moeten onderduiken.
 6. Zie de bijdragen in dit nummer van Wally Smits en Hans van Bommel over het gebeurde bij de Vecht.
 7. Er stonden niet vijf, maar zes kisten in de kerk. Bedoeld is het kerkje waarin nu Uitvaartcentrum Snijders is gevestigd. Bertus Heus werd later begraven.
 8. 'Koning Carbid' slaat op het verhaal dat de burgemeester uit de noodvoorraad carbid, opgeslagen in de raadszaal, het nodige zou hebben gestolen en geruild tegen drank met de Duitsers. Carbid fungeerde als vervangende energiebron, m.n. voor verlichtingsdoeleinden.
 9. In 'Uit de oude schoenendoos' en het artikel 'Augustus 1945', gaat Hans Sagel nader in op de feestvreugde in het dorp en de normalisering van het dagelijkse leven
 10. Smits, 1990, p.189.
- P.S. Alle afbeeldingen, m.u.v. afbeelding 2, zijn afkomstig uit het Oorlogsarchief van de HKM.

Ooggetuige tragische gebeurtenis bij de Vecht

Deel 1

Door: Wally Smits

Het blijft nog steeds een goede zaak om stil te staan bij de droeve tijden die Nederland heeft mee moeten maken tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de wederopbouw ebde de belangstelling weg om na een tijdje weer volop terug te keren en te blijven. In 1990 heb ik geprobeerd om de periode 1940 - 1945 voor Maarssen te beschrijven.¹⁾ Een dertigtal mensen uit Maarssen e.o. heeft aan dit boekje zijn medewerking verleend. Een enkel relaas is door latere informatie verduidelijkt of in een ander daglicht komen te staan. Onderstaand stukje werpt een nieuw licht op de gebeurtenissen bij de Vecht op 'Bevrijdingsdag' 1945.

Hoewel de capitulatie van de Duitse strijdkrachten op zaterdagochtend 5 mei om 8 uur zou ingaan, was dat bericht niet bij iedere betrokkene bekend. De commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in Maarssen, Busse, was wel op de hoogte en gaf zijn manschappen, gegroepeerd in pelotons, op vrijdagavond opdracht om zonder tegenbericht op zaterdagochtend naar de hen aangewezen plaatsen te gaan om bruggen en dijken te beschermen tegen Duitse sabotagepogingen. Dit leidde op een aantal plekken tot confrontaties met Duitse troepen die of van niets wisten of niet van overgeven wilden weten. Maarssen was bij deze schermutselingen niet uniek. Vele tientallen incidenten ontsierden de Bevrijdingsdag in Nederland. De 'eerste' bevrijders kwamen pas op 7 mei Maarssen binnen, maar toen was het dorp al in diepe rouw gedompeld.

Eén van die plekken waar het verkeerd liep was de plaats waar de Boezem in de Vecht uitmondt. Ik zal eerst vermelden wat ik naar aanleiding van verklaringen en onderzoek gereconstrueerd heb in mijn boekje uit 1990 en vervolgens de lezing van een onderduiker naar voren brengen.²⁾ Een groep van de BS had opdracht gekregen om vanuit Maarssveen de Vecht over te steken ter hoogte van de Machinekade

en vervolgens naar het Haarrijnkanaal te gaan om te voorkomen dat de Duitsers de dijken zouden opblazen. Na een paar uur bij de Haarrijn te hebben gewaakt, bleek daar geen gevaar te duchten, dus ging men weer op de terugweg. Aangekomen bij de Amsterdamse Straatweg stuitten ze op een groep Armeniërs die bij het zien van de bewapende BS-ers in dekking gingen. Zonder een schot te lossen bereikten de BS-ers de Vecht waar ze tijdens de oversteek plotseling onder vuur werden genomen. In de paniek die toen ontstond kapseisde de boot en verdronken Wim van der Kooij, evenals de evacués Paulus Theofilus Lindhout en Alexander Constantijn Lindhout. Ik schreef verder dat de rest van de groep op het droge werd geholpen door een oorlogsprofiteur en dat een NSB-er nog een poging heeft gedaan om de gezonken jongens op te duiken. Hier kom ik hieronder op terug. De overgebleven mensen werden, eenmaal aan de oever geklauterd, opgepakt door Duitse soldaten die hen dwongen weer naar de overkant te varen waar ze door Armeniërs werden overgenomen en langs de Amsterdamse Straatweg onder bedreiging van bajonetten naar de 'Wolfshoek' werden gebracht. 's Avonds werden ze naar de Sandersschool gebracht waar ze hun persoonlijke spullen moesten inleveren. Pas zondagochtend werden ze alsnog vrijgelaten.

In 1996 kreeg ik van de heer Mooren uit Haelen een brief waarin hij beschreef wat hij gezien had op de bewuste dag. De brief is zo gedetailleerd dat ik volsta deze te citeren met hier en daar een toevoeging via een noot.

"In mei of juni 1945 moesten we uit Roermond vluchten, want ze hadden twee mensen van ons gegrepen die in Amsterdam wapens zouden afhalen, men stond hen echter achter de deur op te wachten.³⁾ Frenken en Reulen werden toen gearresteerd en zo moesten we allemaal op ons adres in Roermond vluchten.⁴⁾ Later vernamen we uit de krant in Maarssen dat ze gefusilleerd waren. Eerst ben ik enige dagen bij de familie Stoker op de Machinekade geweest. Later zijn we bij

Begrafenis van Willem van der Kooij op de begraafplaats achter de Hervormde Kerk aan de Kerkweg. Vooraan bij het open graf staat burgemeester Van Haselen met ambtsketen

de familie Horio op de Herengracht geweest. We hebben tijdens die barre winter geprobeerd om via de rivieren in het zuiden te komen, wat echter mislukte. Bij terugkomst in Maarssen kwam ik zelf bij de familie Beljaars op de Machinekade terecht. Mijn vriend Paul Colbers is enige tijd later via het IJsselmeer naar Friesland gegaan, waar de evacués uit Roermond waren ondergebracht.

was waar de Boezem in de Vecht komt. Enige dagen eerder hebben Armeniërs een loopgraaf gemaakt achter het huis van de buurman van Beljaars, heb nog een keer bij hun gestaan, heb echter geen wapens gezien, de volgende dag waren ze echter weg. Er zijn nadien ook geen militairen meer daar gezien. De loopgraaf is

Nu het geval dat zich aan de Vecht afspeelde. Eerst zag ik een 'verpleegster' op een fiets langs de Vecht in de richting Breukelen fietsen en achter op de bagagedrager had ze een koffertje, zag wel dat haar houding eigenaardig was. Een poosje later stond ik met de jongste dochter van Beljaars achter het huis. Van achter de Vecht werd ook op ons geschoten, kogels kwamen tegen de muur terecht en (ik) trok haar toen mee achter het huis. Ik zag toen ook een Duitse militair op het bruggetje staan, dit

Begrafenisstoet op 9 mei 1945 op weg naar de Algemene Begraafplaats aan de Straatweg, hier op de kruising met de Wilhelminaweg

misschien door het wassende water verlaten. Doordat toen de kogels bij ons tegen de muur insloegen, zijn we ook naar binnen gevlucht. Ik zag dat uit het bootje op de Vecht mensen te water gingen. Het schieten van de andere kant van de Vecht was zo hevig dat we niet voor de ramen gingen staan. Toen het schieten ophield keken we weer voorzichtig door de ramen. Ik zag die

dus de lezing dat de BS-ers door de Armeniërs met bajonetten naar Wolfshoek werden gedreven is niet meer houdbaar. Mooren heeft bij de Armeniërs ook geen wapens gezien. Het verhaal dat het tweetal 'foute' Nederlanders op de valreep toch nog een goede daad verrichtte staat door het relaas van de heer Mooren ook op losse schroeven. Dat de overlevenden onder dreiging

*: Aan de andere kant van de Vecht zag
: ik tegen de oever drie mensen liggen.*

dikke Duitse militair langs de Vecht heen en weer lopen. Aan de andere kant van de Vecht zag ik tegen de oever drie mensen liggen.

Een vrouw in verpleegsteruniform zwaaide met een witte doek die juist boven de oever uitstak naar de Amsterdamse Straatweg, twee andere personen lagen plat tegen de oever gedrukt. Ze zijn later in de richting van de Amsterdamse Straatweg gelopen met de handen in de lucht. (Ik) ben vervolgens weer achter het huis gegaan om beter te kunnen kijken. (Ik) zag tegelijkertijd die Duitse militair weer op het bruggetje staan en hoorde toen ook mensen achter de loods van de familie Stoker. Toen ik een eindje daarnaartoe ging, zag ik toen voor mij bekende mensen met wapens staan en gaf hun te verstaan dat die Duitse militair nog op het bruggetje stond en ze niet tevoorschijn moesten komen. Op de Vecht was het toen stil, ong. 10 minuten later kwamen 5 of 6 Duitse militairen op rijwielen aan onze kant naar de Vecht kijken, ze keken wat rond en verdwenen toen. (Ik) ben toen achter de loods van de familie Stoker gaan kijken om hen te waarschuwen dat de kust veilig was, maar er was niemand meer. (Ik) heb niet gezien dat deze mensen nat waren. (Ik) heb niet gezien dat die NSB-er naar de mensen dook in de Vecht, vlakbij woonde wel een NSB-er (...). ⁵⁾ Welke militairen vanaf de Amsterdamse Straatweg schoten naar de Vecht weet ik niet met zekerheid. Twee dagen later werden de verdronken mensen opgedregd."

Het lijkt mij duidelijk dat mijn oorspronkelijke versie wel enige correctie verdient. De Armeniërs waren hoogstwaarschijnlijk niet bewapend omdat ze voor de Duitsers niet de meest betrouwbare partners waren,

weer terug moesten zwemmen naar de Straatwegkant van de Vecht lijkt mij ook niet meer houdbaar; ten eerste kwam van die kant het geweervuur en aan deze kant van de Vecht zag Mooren alleen een dikke Duitse militair. Wim van der Kooij werd begraven op de begraafplaats achter de Nederlandse Hervormde Kerk en de gebroeders Lindhout zijn begraven op de begraafplaats aan de Amsterdamse Straatweg (zie afbeelding 1 en 2). Ook nu het verloop wat duidelijker is geworden, doemen weer nieuwe vragen op zoals wie de dame op de fiets was en wie de mannen waren die Mooren na de schietpartij op de Machinekade zag. Wellicht dat hier in de toekomst nog duidelijkheid over komt. ●

Noten

1. V. Smits, Maarssen 1940 - 1945, Maarssen 1990.
2. Zie Smits, Maarssen 1940 - 1945 p.176.
3. Dit moet zijn 1944 (zie noot 4).
4. Het zou Jacobus Frencken en Albertus Reulen tekort doen om ze alleen maar te noemen. Beide heren waren in de omgeving van Roermond actief betrokken bij het Verzet. Ze deden mee aan overvallen op het gemeentehuis van Haalen op 18 februari 1944, het gemeentehuis van Venhuizen op 28 maart 1944 en het gemeentehuis van Heiloo op 12 mei 1944. Tien dagen later werden ze opgepakt in de Van Breestraat te Amsterdam door de Landwacht. Overgenomen van de site WO2Slachtoffers.nl.
5. Aangezien ik in mijn boek de namen van 'foute' Nederlanders niet heb willen noemen, laat ik dat ook nu achterwege.

Ooggetuige tragische gebeurtenis bij de Vecht

Deel 2

Door: Hans van Bommel

Dit is een verslag van een gesprek dat ik had met mevrouw Van Eck-Vossestein op 22 juli 2010 over de tragische gebeurtenis bij de Vecht op 5 mei 1945.

Mevrouw Van Eck-Vossestein, destijds een meisje van 22, woonde op de boerderij 't Slijk aan de Straatweg. Op 5 mei 1945, zo rond de klok van drie, hoorde de familie schoten, van Duitse soldaten. Toen zij gingen kijken, zagen zij dat er geschooten werd op een bootje dat op de Vecht voer met zeven gewapende mannen van de Binnenlandse

Strijdkrachten. De mannen zochten dekking aan één kant van het bootje, dat daardoor omsloeg. Zij zag hoe drie mannen, met de handen omhoog, in de diepte verdwenen. Eén man wist zwemmend de oever van het Zandpad te bereiken. Dat was volgens haar de koddebeier Dik (Dirk) de Jong, die in het kleine huisje naast de boerderij van Van Rijn op het Zandpad woonde.

Bij de familie Vossestein waren op dat moment twee Duitse oudere militairen ingekwartierd, die ook gealarmeerd werden door de schotenwisseling. Eén van hen, een fanatieke soldaat, greep zijn

De kisten opgesteld bij het open graf op de Algemene Begraafplaats op 9 mei 1945

geweer en nam deel aan het gevecht. De andere soldaat, die al eerder had gezegd dat, wat hem betrof, de oorlog afgelopen mocht zijn, omdat hij naar zijn gezin in Duitsland terug wilde, hield zich afzijdig. Mevrouw Van der Klis-Koning, die op de Machinekade woonde, heeft de volgende dag, 6 mei, tussen 11 en 12 uur, toen zij uit de kerk kwam, gezien dat de mannen ter hoogte van 't Slijk uit het water zijn gehaald.

Op 7 mei verzocht de commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten de bevolking van Maarssen via een advertentie om zich op 9 mei te onthouden van vreugdebetoon over de bevrijding, uit respect voor de slachtoffers die op die dag met militaire eer zouden worden begraven. Bij deze actie van 5 mei kwamen de volgende verzetsmensen om:

Willem van der Kooij, 25 jaar, zoon van dominee Van der Kooij, die meende dat zijn zoon zich schuil

hield in de hooiberg van de familie Vossestein. Alexander Constantijn Lindhout, 23 jaar en zijn broer Paulus Theofilus Lindhout, 25 jaar. Zij waren afkomstig uit Indië en waren in Maarssen als evacués. Waarschijnlijk konden zij niet zwemmen. De volgende mannen die ook in het bootje zaten, overleefden de actie: Hans Kuyvenhoven, Willem Kroon, Dik (Dirk) de Jong en J. Koenders. Willem van der Kooij werd op 9 mei met militaire eer begraven op de begraafplaats achter de Hervormde Kerk aan de Kerkweg. De gebroeders Lindhout werden met militaire eer begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Straatweg. Evenals de drie verzetsmensen, die bij andere acties op 5 mei waren omgekomen (zie afbeelding 3). Op een later tijdstip werd ook Bertus Heus, omgekomen bij fort Maarsseveen, begraven op de Algemene Begraafplaats. Hij was op 5 mei omgekomen, maar werd pas na 8 dagen gevonden (zie afbeelding 4). ●

Grafzerken van de verzetsstrijders, van links naar rechts: A.C. Lindhout, P.T. Lindhout, W.H. Hems, J. van den Bosch, W.C. de Kruyf, B. Heus. Op het monument staat de tekst: "Zij vielen voor vrijheid en recht" Maarssen 5 mei 1945

Augustus 1945

Door: Hans Sagel

Een paar jaar geleden vond Dick van der Wal (voormalig makelaar in Maarssen e.o.) op de zolder van het oude huis van de familie Van Wensen aan de Wilhelminaweg, dat gesloopt moest worden om plaats te maken voor zijn huidige woning, een mapje met doorslagen van diverse nieuwsberichten. Deze werden in de zomer van 1945 geschreven voor de lokale- en regionale pers door de heer W.J.N. van Wensen (zie afbeelding 1).¹⁾

Ook wat knipsels van de krantenstukjes die zijn activiteiten toen opleverden, zijn door Van Wensen

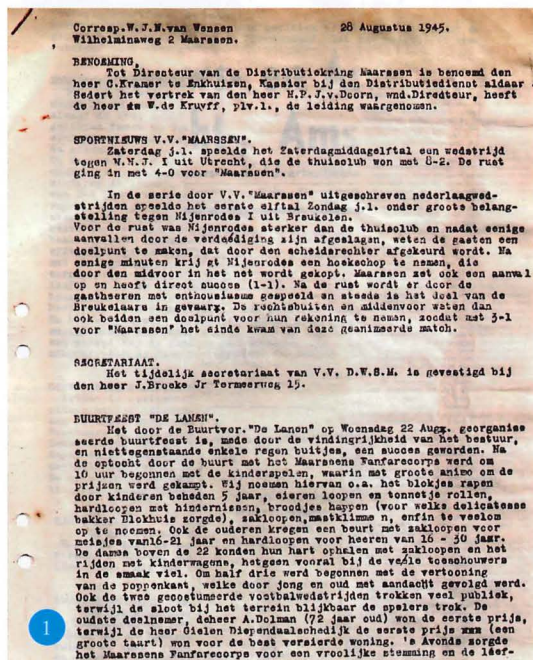
bij zijn doorslagen opgeplakt en dus bewaard gebleven. Hieruit blijkt dat de berichten van Van Wensen toen onder meer geplaatst werden in 'Het Parool' (werd later in Utrecht e.o. het 'NUD'), 'De Nieuwe Vaderlander' en de nieuws- en advertentiebladen 'Het Nieuws' en 'De Magneet'. Gelukkig – veel dank daarvoor – heeft Dick van der Wal zijn vondst niet weggegooid maar juist aan de Kring geschonken. Zodoende is het mogelijk om, met behulp van de stukjes die Van Wensen schreef, in dit Bevrijdingsnummer van het Periodiek aandacht te besteden aan die bijzondere tijd, direct na het einde van de Tweede Wereldoorlog, toen Maarssen en zijn bewoners weer aan een betere en gelukkiger tijd konden beginnen. Uit de waarnemingen van onze correspondent te Maarssen blijkt vooral dat veel van de inwoners van Maarssen en Maarsseveen in augustus '45 nog volop aan het genieten zijn van de bevrijding en dat – na alle narigheid uit de oorlogsjaren – heel langzaamaan het normale leven weer op gang begint te komen. Vanwege de grote hoeveelheid maakte ik, om u enigszins een idee te geven van de gang van zaken kort na de bevrijding in 1945 en met name in de maand augustus, een uitgebreide selectie van de berichtjes van de heer Van Wensen. Ze zijn gerangschikt op volgorde van datum en vanwege de authenticiteit in de door de schrijver gebruikte, inmiddels erg ouderwets aandoende, spelling.²⁾ Ter illustratie en verduidelijking zijn enkele afbeeldingen en noten toegevoegd.

De berichtgeving uit Maarssen

31 Juli 1945

DIT KUYVENHOVEN GEREPATRIEERD

Zaterdagmorgen landde op Schiphol het eerste Zweedsche verkeersvliegtuig. Er zal getracht wor-

Doorslag typewerk van W.J.N. van Wensen, d.d. 28 augustus 1945, archief HKM

den zoo spoedig mogelijk een geregelde luchtverbinding Zweden - Nederland te formeeren. Met dit vliegtuig arriveerde o.m. mej. Dit Kuyvenhoven, alhier. Na ruim een jaar in Vught en het concentratiekamp Ravensbrück te hebben doorgebracht, werd zij door de Eng. bevrijd en naar het kamp Skatas bij Göteborg (Zw.) overgebracht.³⁾

OPENLUCHT CONCERT

Het 'Maarssens Fanfarecorps' en het Mannenkoor 'De Vereenigde Zangers' gaven Dinsdagavond o.l.v. Dick Zijlstra in het Plantsoen gezamenlijk een zeer geslaagd concert.⁴⁾ Het fanfarecorps bracht hoofdzakelijk pittige, rythmische marschen ten gehoor o.a. van Sousa, Nicholls, Hall, enz. Hoewel de openlucht zich voor zang niet zoo goed leent als voor kopermuziek, was het mannenkoor vooral indrukwekkend in zijn gevoelig gezongen Ecce quomodo moritur van Händl en Domine salvum fac van Giesen. Daar het weer niet meewerkte, was de belangstelling aanvankelijk niet groot; nu en dan brak echter een weliswaar bleek zonnetje door de wolken, zoodat ten laatste een vrij groote schare elk nummer met applaus beloonde

6 Augustus 1945

BUURTFEEST JULIANAWEG & OMGEVING

De verjaardag van Prinses Irene is door de buurtbewoners van de Julianaweg en omg. Zaterdag op uitbundige wijze gevierd. Op initiatief o.a. van de heeren Docter en Knevel werd dezer dagen een buurtvereniging opgericht, welke momenteel de Julianaweg en omg. omvat, doch voor uitbreiding vatbaar is, en die mede in samenwerking met 'Koninginnedag' de a.s. feesten tot een waarlijk grootsch gebeuren wil maken. Om tien uur 's ochtends werd de vlag geheschen en namen de kinderspelen zooals blokjesrapen e.d. voor de leeftijd van 2 - 4 jaar een aanvang. Na afloop werden prijzen uitgereikt en versnaperingen rondgedeeld, welke tractaties o.a. door de bakkers Voskuil en Bakker mogelijk gemaakt werden.

's Middags kwamen de kinderen van 5 - 15 aan de beurt met o.a. tonnetje steken, zak- en hindernisloopen. Om 7 uur opende Maarssens Fanfarecorps den avond met het Wilhelmus en werd een aardige allegorische optocht geformeerd, waarna door

de volwassenen tonnetje werd gestoken, welke hachelijke onderneming menigeen met een nat pak moest bekoopen. Daar het echter prachtig zomerweer was, verhoogde dit slechts de stemming. Verder werd de avond gevuld met polonaise loopen en dansen, waarna een vuurwerk van tientallen lichtkogels deze zeer geslaagde feestdag besloot.

SPORTNIEUWS VAN V.V. MAARSSSEN

Woensdag 1 Augustus speelde Maarssen een wedstrijd tegen een vrij sterk elftal van de B.S. te Abcoude.⁵⁾ Na 20 minuten spelen werd door de midvoor van Abcoude het eerste puntje gemaakt, terwijl even voor rust de B.S. ten tweede male doelpuntte door zijn rechtsbinnen. Na de rust kwam Maarssen opzetten met het gevolg dat haar rechtsbuiten de stand 1 - 2 maakte. Even voor het einde doorboorde de midvoor van de B.S. Maarsse's doel, zoodat 3 - 1 de eindstand was van deze prettig gespeelde match.

DISTRIBUTIE BRANDSTOFFEN

Degenen, die nog niet in de gelegenheid waren hun Brandstoffenkaart T 509 af te halen, kunnen op Zaterdag 11 augustus van 9 - 12 uur alsnog hun kolenkaart ontvangen. Tevens zal er op Woensdag 15 en Donderdag 16 Augustus gelegenheid bestaan brandstoffenformulieren in te leveren voor diegenen, die om een of andere reden nog niet in het bezit zijn gesteld van een brandstoffenkaart. (Uitsluitend voor hen, die een Tweede Distr. stamkaart (zie afbeelding 2) bezitten waar het Kringnummer 433 op voorkomt en een zelfstandige huishouding voeren, dus geen evacués, schippers, woonwagenbewoners, enz.).

10 Augustus 1945

VERGADERING S.D.A.P.⁶⁾

De aangekondigde vergadering van de afd. Maarsse van de S.D.A.P. in Concordia is niet doorgegaan.

BEVESTIGING

Ds. P. Moerenhout uit Giessen, die zijn beroep bij de Ned. Herv. Kerk heeft aangenomen, zal Zondag 23 Sept. bevestigd worden, terwijl met ingang van 15 Aug. als hulpprediker is benoemd den heer Goedhart uit Utrecht.

CIGARETTES FOR PAPA?

Dezer dagen werd een 10-jarige dorpeling door de politie bij zijn kraag gepakt. Daar hij behoefte aan een rookertje scheen te hebben, had hij bij een bezoek aan de Canadeezen en passant een partijtje van 300 sigaretten meegenomen (zie afbeelding 3).

Het hoofdkwartier van de Canadeezen in 'Herteveld' aan de Straatweg. Hier, met de wachtpost voor de deur, zal toch niet zijn ingebroken om '300 cigarettes' mee te nemen?
Foto archief HKM

14 Augustus 1945 MOTORONGEVAL

Zaterdag kwamen onze plaatsgenooten C. v. H. en H. V. op hun motor onder Ermelo in botsing met een motorrijder van de Irene-brigade en werden resp. met een hersenschudding en een beenfractuur naar het ziekenhuis aldaar overgebracht. Zij konden heden naar huis worden vervoerd.

BUIKTYPHUS

Alhier heeft zich een licht geval van buiktyphus voorgedaan.

LEDENVERGADERING V.V. MAARSSSEN

Zaterdag 11 Augustus hield V.V. Maarssen in Concordia haar 2e ledenvergadering na de bevrijding. Eén van de punten op de agenda vermeldde o.a. bestuursverkiezing. In verband met zijn werkzaamheden achtte de voorzitter, de heer W. Knevel het gewenscht, zich niet meer beschikbaar te stellen. Door de vergadering werd dan de heer G. Van Kooten gekozen, die zich bereid verklaarde het voorzitterschap te aanvaarden (zie afbeelding 4). Verder werden alle andere bestuursleden herko-

TWEEDE DISTRIBUTIE STAMKAART		M	174 № 539248
NO. PERSOONSBEWIJZ			
NO. EERSTE DISTR. STAMKAART		D000060	
DELAGITTE- NAAM	Mugel		
VOOR- NAAMEN	Mannus Hendrik		
GE- BOORTE DATUM	3. juli 1938	BEROEP	
OP- MEER- TE	Amsterdam		
ADRES	1. Bruckweg 10 No.		
	2.		
  			

Voorbeeld van een Tweede Distributie Stamkaart uit Amsterdam. Met het Distributie Kringnummer 174 (Amsterdam-Watergraafsmeer). Binnen in de kaart werd d.m.v. kleine stempeltjes, zoals het kruisje op het paarse controlezegel, aangekend welke distributiebonkaarten of andere verstrekkingen uitgereikt waren. Collectie auteur

zen. Door het bestuur werd mededeeling gedaan, dat de voetbalsport in ons dorp weer krachtig gepropageerd zal worden en dat tevens getracht zal worden een juniorenafdeeling op te richten. De jeugd van Maarssen, die zich tot de voetbalsport voelt aangetrokken, is dus welkom. Aan het einde van de vergadering dankte de heer van Kooten namens de vereeniging den scheidenden voorzitter voor het vele werk, dat hij in het belang der vereeniging heeft gedaan en bood hem het eerelidmaatschap aan.

Nadat de heer Knevel spreker voor deze vriendelijke geste dank gezegd had, werd deze geanimeerde vergadering gesloten.

R.K. WERKLIEDENVERBOND

Het R.K. Werkliedenverbond houdt a.s. Donderdag een belangrijke vergadering in Concordia. Spreker is de heer Zwanikken. ⁷⁾

Geheel links V.V. Maarssen voorzitter G. van Kooten, na zijn benoeming in 1945 nog vele jaren actief in de voetbal-lerij, hier in de jaren 50 bij een wedstrijd in de zogeheten zomeravondcompetitie. Naast hem Dick Dekker, die Van Kooten als voorzitter zou opvolgen. Foto Archief HKM, schenking Mw. G. Koenders-van Kooten

17 Augustus 1945

MAARSSSEN VIERT DE NATIONALE FEESTDAG

Door Maarssens Fanfarecorps en de Buurtver. Julianaweg werd nog tijdig een aantrekkelijk programma opgesteld. De feestdag werd geopend met koraalmuziek van de kerktoren, terwijl 's middags de kinderspelen het middelpunt der belangstelling

60 j. Overleden: Cornelis de Bruin 74 j., Hendrina C. Vossestein-Hilgeman 40 j.

28 Augustus 1945

BENOEMING DISTRIBUTIEKANTOOR ⁸⁾

Tot Directeur van de Distributiekkring Maarssen is benoemd den heer C. Kramer te Enkhuizen, Kassier bij den Distributiedienst aldaar. Sedert het vertrek van den heer N.P.J. v. Doorn, wnd. Directeur heeft de heer W. de Kruyff, plv.1., de leiding waargenomen.

BUURTFEEST 'DE LANEN'

Het door de Buurtver. "De Lanen" op Woensdag 22 augustus georganiseerde buurtfeest is, mede door de vindingrijkheid van het bestuur en niettegenstaande enkele regenbuitjes, een succes geworden. Na de optocht door de buurt met het Maarssens Fanfarecorps werd om 10 uur begonnen met de kinderspelen, waarin met groote animo om de prijzen werd gekampt. Wij noemen hiervan o.a. het blokjes rapen door kinderen beneden 5 jaar, eieren lopen en tonnetje rollen, hardlopen met hindernissen, broodjes happen (voor welke delicatess bakker Blokhuis zorgde), zaklopen, masklimmen, enfin te veel om op te noemen. Ook

: *De dames boven de 22 konden hun hart ophalen met*
:
: *zaklopen en het rijden met kinderwagens*

waren. 's Avonds werd een muzikale omgang gehouden, waarna tot laat in de avond door honderden gedanst en gehost werd

A.S. FEESTEN

De aangekondigde door 'Koninginnedag' georganiseerde feesten, te vieren op 29, 30 en 31 Aug. a.s., zijn uitgesteld tot 11, 12 en 13 Sept.

BURGERLIJKE STAND

Geboren: Josephus. J. R. v.d. Molen, Medi Niekerk, Adrianus W. Beljaars. Ondertrouwd: Walter L. Dee te Canada 23 j. en Wilhelmina J. Bakker 24 j.; Thomas J. v. Elst 23 j. en Theodora v. Kooten 22 j.; Dirk A. Verkroost 67 j. en Margaretha M. v. Wamel

de ouderen kregen een beurt met zaklopen voor meisjes van 16 - 21 jaar en hardlopen voor heeren van 16 - 30 jaar. De dames boven de 22 konden hun hart ophalen met zaklopen en het rijden met kinderwagens, hetgeen vooral bij de vele toeschouwers in de smaak viel. Om half drie werd begonnen met de vertooning van de poppenkast, welke door jong en oud met aandacht gevolgd werd. Ook de twee gecostumeerde voetbalwedstrijden trokken veel publiek, terwijl de sloot bij het terrein blijkbaar de spelers trok. De oudste deelnemer, de heer A. Dolman (72 jaar oud) won de eerste prijs, terwijl de heer Gielen, Diependaalschedijk de eerste prijs (een groote taart) won voor de best versierde woning. 's Avonds zorgde het Maarssens

Deze door twee paarden getrokken boerenkar staat gereed voor een van de vele (allegorische) optochten. Hij staat in de tuin van 'Raadhoven' voor de muur tussen 'Raadhoven' en 'Doornburgh'. Mogelijk symboliseren de graanschoven de Nieuwe Oogst, de Nieuwe Tijd. Op en bij de kar Maarssense winkeliers, zoals Maas (kleermaker), Broere (bakker) en Meijer ervoor. Op de wagen: Van Kooten (groenteboer), mevr. Schaap, haar witte kap steekt precies boven het koren uit (vishandel) en het echtpaar Van Tellingen (sigarenzaak). Foto Archief HKM

Fanfarecorps voor een vrolijke stemming en de liefhebbers van de danssport konden genieten bij de dansmuziek uit de geluidsinstallatie van de fa. Bloemendaal. Met een uitgebreid vuurwerk werd deze dag waardig besloten.

BUURTFEEST 'DE PUNT'

Het was Zaterdag j.l. de moeite waard, eens een kijkje te gaan nemen in de aardig versierde straten van de z.g. Friezenbuurt, alwaar de twee weken oude Buurtver. 'De Punt' een goed van stapel geloopt feest op touw gezet heeft. Vooral des avonds met de eenigszins primitieve en toch feeëriek aandoende verlichting was de stemming op peil. De dag werd om 9 uur geopend met een optocht achter ons, vooral nu, onmisbare Fanfarecorps, waarna de kinderspelen, waaraan een 550 kinderen deelnamen, begonnen, zooals vlaggetjes steken voor peuters, 2 - 4 jaar, winnaars resp. Annie Peek en Henny Blauw, blokjes rapen, touwtje springen, zak-, hindernis- en boegsprietlopen, ringsteken, etc. waarvoor zeer

vele prijzen waren uitgelooft. Tusschenbeide door werden de kinderen op lekkernijen (o.a. uit de bakkerij van bakker Niers) onthaald. Om 2 uur werd er door twee gecostumeerde elftallen 'gevoetbald', waarna om 3 uur de spelen werden voortgezet met masklimmen en tonnetje steken voor junioren, waarvan T. Colijn de eerste prijs won. Het tonnetje steken voor senioren, waaraan maar liefst 90 paren deelnamen, werd gewonnen door A. Vonk. Tusschen de bedrijven door werd nog een serenade gebracht aan de hr. en mevr. Peeters, C. v. Nootenstraat, die hun zilveren huwelijksfeest vierden. Na het uitgebreide en ietwat luidruchtige vuurwerk, werd er door menigeen nog een dansje gemaakt. Mede door het feit, dat het bestuur een vooral bij de kinderen veel aftrek vindende zweefmolen had kunnen afhuren, kan de Buurtver. op een geslaagde dag terugzien.

RECTIFICATIE

In het bericht over de afdracht van gecollecteerde

gelden voor de H.A.R.K. door de Buurtver. 'Juliana-weg' op de Nat. Feestdag, werd vermeld f 400,00, dit moet zijn f 450,00. (Mededeling voor Red. Magneet, dit [vermelden] op verzoek van den hr. Docter). 9) **BUURTVEREENIGING 'DE KAATSBAAN'** De Kaatsbaanbewoners hebben Dinsdagavond de feestelijkheden op beschaafde en intieme wijze ingezet met een festijn in de meisjesschool aan de Kaatsbaan, dat klonk als een klok. De feestvierenden vulden de zaal, gevormd door 2 klassen 'en suite', nagenoeg geheel en nadat de voorzitter, den hr. Reinders de avond geopend had, kwamen diverse buurtbewoners voor het voetlicht, afgewisseld door de grollen van de conferenciers, de heeren A. Weerden en L. Blok mitsgaders de vroolijke pianomuziek van den hr. G. Weerden, die gedrieën kans zagen nu en dan de geheele zaal in deinende beweging te brengen. Om maar een greep te nemen uit het bonte programma, noemen wij op de eerste plaats twee alleraardigste persiflages op de gedragingen en eigenschappen van buurtbewoners, die alle een min of meer critische veeg uit de pan kregen, voorgedragen resp. door de heeren J. v. Asselt en A. Weerden. Het refrein 'op de Kaatsbaan' werd door alle aanwezigen enthousiast meezongen. Daarna volgden o.a. een goed ingeleefde sketch 'Luitenant en oppasser' door Koos de Graaff en Frans Koeman; het duo Markenhof en Suus Miltenburg met zang, accordeon en gitaar; diverse voordrachten o.a. door Mevr. v.d. Kamp en de hr. P. v. Kooten; kampeerliedjes van de gitaar- en banjiband o.l.v. den heer Mastenbroek, etc. etc. De inwendigen mensch werd versterkt door div. ververschingen, rondgediend door gediensstige dames. Na de polonaise, die door jong en oud werd meegelopen, feestte men tot laat in de nacht, zoodat deze avond een goede belofte inhoud voor de volgende festiviteiten, die nog op het programma staan (zie afbeelding 5).

BUURTVEREENIGING '1945'

De Buurtvereniging '1945', welke Dinsdag een door prachtig weer begunstigd buurtfeest hield, kan zich feliciteeren met haar leden, welke zich bijna zonder uitzondering beijverd hebben hun woning te doen schuilgaan onder een weelderige versiering. De eerste prijs hiervoor werd door de jury, bestaande uit de heeren Kuyvenhoven,

v. Ginkel en Scholten, toegekend aan no 44, de Witte Buurt, de 2e en de 3e prijs resp. aan den hr. v. Houten, Schoutenstraat en A. Hendriks. Ook de straatversiering deed het goed, hetwelk niet voor een gering deel te danken was aan de schilden, welke aan de slingers boven de straat waren bevestigd, met origineele en actueele teksten, geschilderd door de fa. Telkamp. De dag werd geopend met een gecostumeerde kinderoptocht (zie afbeelding 6) welke blijk gaf van de groote interesse van de diverse buurtbewoners voor dergelijke festiviteiten. Eerste prijswinnaar werd het aardige 'H.A.R.K.' groepje, o.m. gevormd door de kinderen van de Fam. Bouwmeester.

Sneeuwwitje (Nel Versteeg) en haar zeven dwergen in het weiland van boer Verwey, van de Maire Hofstede, bij de bevrijdingsfeesten in augustus 1945.. Dwergen v.l.n.r. ...? van Asselt, Teunie van de Bunt, Truus Oskamp, Willy Oskamp, ...?, Joke Boogaard, ...? Oskam en Koosje ...? Foto archief HKM, beschikbaar gesteld door Leo Broers

Foto van gekostumeerde voetbalwedstrijd, augustus 1945 georganiseerd door de 'Buurtvereniging 1945'. Eerder gepubliceerd in 'Uit de oude schoenendoos', Jaargang 39, nr. 1, febr. 2012. Foto archief HKM, schenking van Leo Broers

Op het terrein aan de Achterstraat werden daarna de kinderspelen gehouden, zooals blokjes rapen, hardloopen, touw trekken, baas trappen enz. welke op de volgende dagen werden voortgezet. Om 5 uur werd de gecostumeerde voetbalwedstrijd gehouden (zie afbeelding 7), welke dezer dagen nog eens wordt herhaald.

's Avonds werd natuurlijk! begonnen met het tonnetje steken, tot groot genoegen van zoowel de kletsnatte deelnemers als de menigte goedlachsche toeschouwers. Daarna volgde een zeer gevarieerde en aardig verzorgde, gecostumeerde optocht, die veel belangstelling had. Op de dansmuziek die door twee, aan het begin en einde van de Achterstraat opgestelde geluidsversterkers ten gehoor werd gebracht, trok vele danslustigen. Het traditionele vuurwerk besloot deze dag, welke voor velen, niettegenstaande het ontbreken van spiritualiën, weer een echte feestdag is geweest.

Naschrift

Over veel, over heel veel feest in Maarssen ter gelegenheid van de bevrijding is er door Van Wensen verslag gedaan. Geweldig dat zijn werk na 70 jaar is opgedoken. Dankbaar heb ik er gebruik van gemaakt. Lang ging het gefeest, waar hij zo uitgebreid en enthousiast verslag over deed, door. Gelukkig heeft hij ook nog wel wat geschreven over het kerkelijk leven, verenigingen en andere zaken. Na 31 augustus (toen nog Koninginnedag), dat blijkt ook uit wat anderen erover hebben gepubliceerd, kwam het oude leven weer meer op gang. Dat ging uiteraard met horten en stoten en was lang niet altijd fijn. De economie lag immers behoorlijk op zijn gat, weinig industrie en vervoer werkte na de bevrijding nog. In Maarssen was er gelukkig betrekkelijk weinig schade aan woningen. Half augustus viel de Bethunepolder, die op de valreep door de Duitsers nog onder water was gezet, weer droog.¹⁰⁾ Je zal er toen maar gewoon hebben. Mej. Dit Kuyvenhoven kwam, net als anderen, terug uit Duitse gevangenschap. Ook mensen, die in Duitsland verplicht hadden moeten werken, keerden terug naar huis. Soms, zo las ik eens over een Maarssenaar, zeer vermagerd en vervuild. Helaas kwamen er ook mensen, waaronder een paar Joodse families, niet terug uit Duitsland. Weer

anderen waren gesneuveld bij krijgshandelingen of bij hun verzetswerk. Helaas, zelfs op 5 mei vielen er in Maarssen nog slachtoffers! Na het gebruik van atoombomben capituleerde op 15 augustus ook Japan, waarmee er wereldwijd een einde aan de Tweede Wereldoorlog kwam. Het is goed, om zeventig jaar na die tijd, nogmaals de bevrijding te vieren, terug te denken aan die wonderbaarlijke tijd en tevens de slachtoffers van 1940 - 1945 te gedenken. ●

Noten

1. Over de heer Van Wensen is mij helaas weinig anders bekend dan waar hij in Maarssen woonde. Hij was, waarschijnlijk naast ander werk, langere tijd in Maarssen werkzaam als journalist. In het in dit artikel genoemde mapje knipsels bevindt zich ook nog werk dat hij omstreeks 1960 maakte.
2. Dit betreft de Spelling - Marchant, in Nederland gebruikt van 1934 tot 1947.
3. Zie voor de rol van Dit Kuyvenhoven in het verzet het artikel 'Maarssen in oorlogstijd' in dit nummer.
4. Met het Plantsoen wordt de tuin met muziktent bedoeld rondom het vroegere Maarssense Gemeentehuis 'Huis ten Bosch' aan de Zandweg.
5. BS Abcoude is een elftal van de Binnenlandse Strijdkrachten. De BS is ontstaan uit het Verzet.
6. S.D.A.P. Sociaal Democratische Arbeiderspartij, tijdens WO II door de Duitsers verboden, vormde in 1946 samen met de Vrijzinnig Democratische Bond en de Christelijk Democratische Unie de Partij van de Arbeid (P.v.d.A.).
7. J. (Johan) Zwanikken was vakbondsbestuurder bij het Rooms-Katholiek Werkliedenverbond (dit heet vanaf 1945 Katholieke Arbeidersbeweging KAB, werd later het NKV) en lid van de Tweede Kamer voor de K.V.P.
8. Distributie van allerlei levensbenodigdheden werd in Nederland vanaf 1939 ingevoerd. Voor alles wat je wilde kopen waren bonnen nodig. Op de Distributie Stamkaart werd de verstrekking van de bonnen bijgehouden. Na de bevrijding zou het nog tot 1952 duren voordat koffie, als laatste artikel, van de bon ging.
9. H.A.R.K. is nationale Hulp Actie Roode Kruis, opgericht 9 mei 1945.
10. Zie elders in dit nummer de bijdrage over de Bethunepolder.

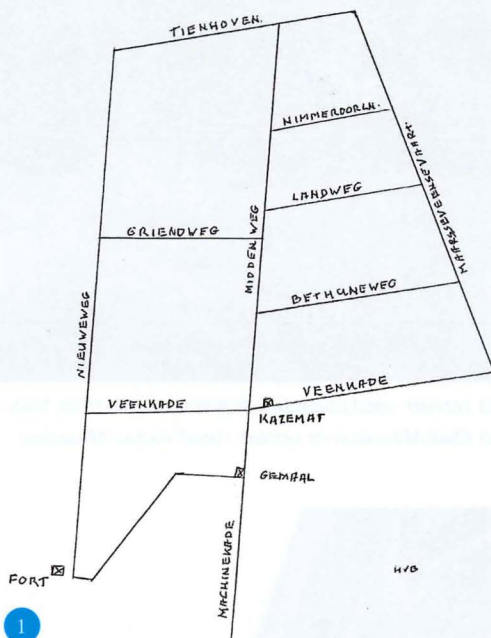
De Bethunepolder 1940-1945: inundaties, gevolgen en herstel

Door: Han Brinkhof
Arie de Zwart

In verband met de verdediging van ons land werden op last van het Nederlandse opperbevel in de meidagen van 1940 als voorzorgsmaatregel een aantal landelijke gebieden onder water gezet en ruim 800 boerderijen vernietigd. Dat laatste gebeurde vooral in de Gelderse Vallei, die deel uitmaakte van de Grebbelinie. De maatregel verschafte de militairen een vrij schootsveld toen de Duitse troepen optrokken in westelijke richting. Maar de grootste schade aan agrarische bedrijven werd veroorzaakt in de jaren 1944-1945, vooral door inundaties in landelijke gebied. Hoe was de situatie, wat het bovenstaande betreft, binnen onze gemeente, met name in de Bethunepolder, een gebied dat deel uitmaakte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (zie afbeelding 1)? ¹⁾

De eerste inundatie

Op 1 september 1939 werden heel wat gemobiliseerde militairen in onze gemeente ondergebracht. En op strategische plaatsen in de polder werden drie kazematten (betonnen groepsschuilplaatsen) gebouwd. Ze lagen verscholen onder een grote berg zand. ²⁾ Nadat op 10 mei 1940 de Duitsers Nederland binnenvielen, werd enkele dagen later, als belangrijke verdedigingslinie, een groot gedeelte van het gebied ten oosten van de Vecht onder water gezet. In de nacht van 12 op 13 mei begon de inundatie van de Bethunepolder door het inlaten

Plattegrond van de Bethunepolder. Het gebied rechts van de Middenweg hoorde bij Maarsseveen, het andere gedeelte bij Tienhoven. Het Bos van Robertson ligt in het gebied tussen de Veenkade en de Griendweg (tekening Hans van Bommel)

gemeenten. De gemeentegrens werd gevormd door de Middenweg. De bevolking van Maarsseveen werd geëvacueerd naar het Noord-Hollandse

- : Op 13 mei werd het vee weggevoerd en in de middag
- : vertrok de bevolking van het laagste gedeelte van de polder

van water. Op 13 mei werd het vee weggevoerd en in de middag vertrok de bevolking van het laagste gedeelte van de polder. De rest volgde op dinsdag de 14^e. De polder behoorde van oudsher tot twee

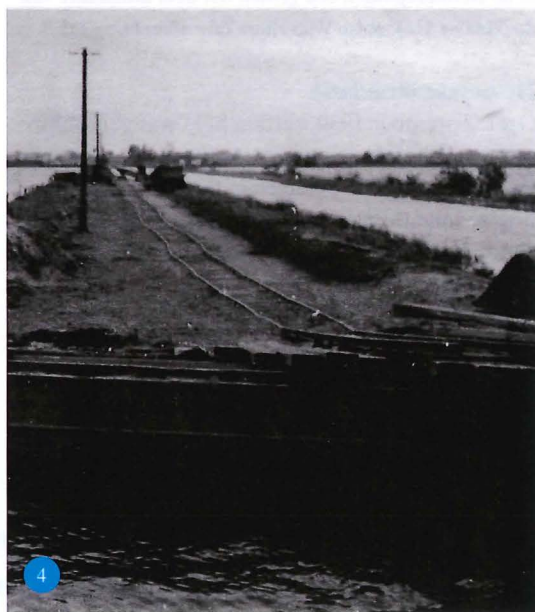
Zijpe en die van Tienhoven naar Twisk, eveneens in Noord-Holland (zie afbeeldingen 2 en 3). In de avond van 14 mei werd bekend dat Nederland gecapituleerd had. Spoedig daarna begon de be-

Het vervoer vond plaats in een gereserveerde trein. Voor Tienhovenaren vanaf station Breukelen, terwijl de bevolking van Oud-Maarsseveen vertrok vanaf station Maarssen

Op deze foto staan de evacués Peter en IJtje Loenen-Teitsma met hun dochter Wijnje rechts voor. Zij zijn hier bij de familie Scheringa in Twisk

Het door de Duitse explosie ontstane inundatiegat in de dijk, de latere Nieuweweg. We kijken in de richting Breukelen, links is de geïnundeerde polder. Midden op de dijk het 'spoorlijntje' voor de kiepwagentjes. Midden rechts een opbergruimte voor gereedschappen (foto archief Theo Schouten)

Dichtbij het gat de boerderij van Timmer. Nu woont hier de familie Treurniet (foto archief Theo Schouten)

maling van de polder. Toen de bevolking na enkele dagen terugkeerde was het water bijna weer op normale hoogte. De schade was beperkt gebleven.

Enkele gegevens uit de oorlogsperiode

In 1941 verplaatste de Kininefabriek zijn kruidentuin van Oosterbeek naar de Bethunepolder. De eerste tuin kwam bij Nimmerdor. Later werd ook gekweekt in het rietland in het noord-westen op een terrein van veertien ha. gelegen tussen het gemaal, de Veenkade en de Nieuweweg. Er werkten mensen in vaste dienst van de fabriek maar ook onderduikers, die als er Duitsers in de buurt waren een veilig heenkomen moesten zoeken, waarschijnlijk in het Bos van Robertson, gelegen aan de andere kant van de Veenkade ter plaatse (zie afbeelding 1). De tuingrond was oorspron-

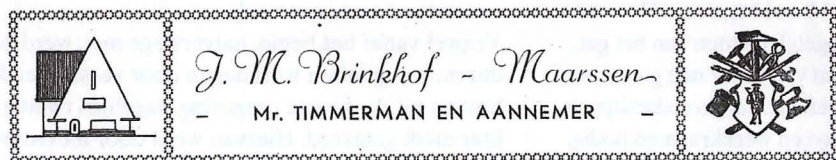
kelijk eigendom van de heer Van Linge, in leven directeur van de Nederlandse Kininefabriek. Het terrein was al geschikt gemaakt voor de teelt door de Nederlandse Heidemaatschappij, die daar voor de oorlog een werkverschaffingsproject had.

Uit een rapport van de Heidemaatschappij uit 1943 weten we dat die tijd heel slecht was voor de 31 boerenbedrijven. Door te weinig kunstmest en minder vee, dus ook minder organische mest, heeft de polder bijzonder te lijden gehad. "Zonder mest is deze grond met zijn geringe reserve niet te beboeren".³⁾

In de rietlanden, bij het Bos van Robertson, lieten de Duitsers in 1943 om onduidelijke redenen een zeemijn vallen aan een parachute; mogelijk bedoeld voor een Engelse zeehaven. Het was een langwerpige projectiel dat schuin in de grond stak. Dat heeft maar een dag geduurd, want toen is de mijn tot ontploffing gebracht. Er ontstond een groot gat in de bodem dat spoedig vol water liep. Onbedoeld leidde dat later, na begroeiing, tot een bijzonder stukje natuur.

De grote inundatie in 1945

Toen er aan het eind van de oorlog te weinig elektriciteit beschikbaar was, werd de bemaling steeds moeilijker. Begin april viel het gemaal zelfs helemaal uit. Men probeerde daarna met een tweetal dieselpompen bij de Nieuweweg het water zo goed mogelijk op peil te houden.⁴⁾ Dit lukte echter onvoldoende. Geleidelijk aan werd het water een last. Steeds meer bewoners verlieten de polder. Nadat de nog aanwezige bewoners gewaarschuwd waren, bliezen de Duitsers op 23 april als verdedigingsmaatregel een gedeelte van de Nieuweweg op, waardoor een groot gat ontstond. Dit bevond zich westelijk van de Griendweg, ter hoogte van

MAARSSSEN, 19.....
Telefoon 352 - Giro 376930

De centrale figuur bij de herstelwerkzaamheden was aannemer J.M. Brinkhof

**BUREAU
WEDEROPBOUW BOERDERIJEN**

Opdrachtno.: HU 492.

Aan Aannemer J.M. Brinkhof
Bolsteinscheweg 7,
Maarsse

Ingevolge Uw offerte draag ik U hierbij op, de volgende werkzaamheden te verrichten
bespreking
(nauwkeurig omschrijving):

Het herstellen van het rietendak van de
veestalling bij de boerderij van K. Hogen-
hout gel. Tienhoven, Middenweg 23, Bouwno.
Tienh. 8 h.
Een en ander volgens aanwijzingen van arch.
W. Wijnstra, De Hooze Stoepe Maarsse.

Deel van een brief van 1 oktober 1945.

Het was niet zo gemakkelijk voor de heer Brinkhof het vele werk uit te voeren. Hij kreeg te maken met tal van instanties, zoals het Rijksbureau voor de metalen-verwerkende industrie (betrof levering van emmers) en de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst afdeling Dienst der kleine boerenbedrijven (veevoederkookpotaankoopvergunningen).

het tegenwoordige restaurant De Strook (zie afbeelding 4). Het leidde binnen enkele dagen tot een volledige inundatie. In een aantal gevallen stond het water bijna tot de eerste verdieping van de huizen (zie afbeelding 5).

Droogmaking en herstel

Kort na de Duitse capitulatie kreeg de Maarssense aannemer Brinkhof (zie afbeelding 6) de opdracht de polder zo snel mogelijk weer bedrijfsklaar te maken. Het was bijzonder van belang dat de polder spoedig in gebruik zou kunnen worden genomen i.v.m. de voedselvoorziening en de export van landbouwproducten. Na een aantal zeer drukke dagen van voorbereiding, waarbij rekening moest worden gehouden met verschillende beperkingen en de voorschriften van overheidsinstanties, konden de werkzaamheden op 14 mei beginnen. De eerste taak was het zo snel mogelijk dichten van het gat, dat door in- en uitstroom van water nog groter was geworden. Daartoe waren allerlei gereedschappen, materialen, hulpmiddelen en werkkrachten nodig. Dat geheel planmatig, binnen enkele dagen bijeen brengen vroeg om organisatietalent en vele uren werk.

In de eerste week werden per dag ruim veertig werk-

nemers ingeschakeld. Aanvankelijk werd ook in de nacht door een aantal arbeiders gewerkt. Het uurloon voor de dagwerkers bedroeg 65 cent per uur, in de nacht was dat 85 cent. Enkele namen: G. van Woudenberg, G. Leeftang, H. Manten, H. van der Schaft, J. van Eijk en G. van de Doorn.⁵⁾ Een damwandachtige constructie zorgde voor de eerste 'afdichting' van de dijk. Daarna konden de herstelwerkzaamheden ter hand genomen worden, in de eerste plaats door zandstortingen. Een meevaller was dat van het zand gebruik kon worden gemaakt dat al eerder langs de Nieuweweg was gestort voor verbreding van de weg. Het dichtstbij gelegen zand kon per kruiwagen naar het

gat vervoerd worden. Al spoedig werden daarbij enkele gehuurde schuiten ingeschakeld. Op een dag is er een tragisch ongeluk gebeurd, waarbij Jan Pothuizen verdronk. Zijn jasje met geld erin viel over boord. Bij het pakken daarvan is hij te water geraakt en onder water blijven haken aan prikkeldraad. Naast kruiwagens en schuiten werden kiepwagentjes gebruikt. Deze werden ter beschikking gesteld door de Nederlandse Heide-maatschappij, compleet met honderden meters bijpassende spoordelen en andere benodigdheden (zie afbeelding 4).

De wagentjes werden getrokken door paarden. Toen het gat gedicht was, kon de bemaling weer beginnen. Onderwijl werd aan de verdere afwerking van de weg gewerkt. Het bestaande gemaal was dag en nacht in bedrijf. Na drie weken was de waterstand weer normaal.

Vrijwel vanaf het begin, halverwege mei, werd gedurende negentien werkdagen door verschillende boeren uit de directe omgeving dagelijks twintig liter melk geleverd. Hiervan werd door mevrouw Van de Tol pap gekookt dat als extra voeding voor de werkers diende om de zware lichamelijke arbeid mogelijk te maken.⁶⁾ De kosten werden vergoed door het Waterschap.

Na het droogvallen van de polder werd met de verdere herstelwerkzaamheden begonnen. De polder was één grote baggetroep met veel half dode en dode vissen, omgevallen bomen, nogal wat kapotte houten schuren en beschadigde boerderijen en huizen met veel kapotte ramen en deuren. Na een verzoek mocht de heer Brinkhof een extra paard huren. De kiepwagentjes werden ook ingeschakeld bij de schoonmaakwerkzaamheden.⁷⁾ Nadat de wegen en erven schoon gemaakt waren, werden begin augustus de huizen verder bewoonbaar gemaakt. Onderwijl was Brinkhof, met een kleinere groep gespecialiseerde werkkrachten, begonnen met het herstel van schuren en andere schade.⁸⁾ Dat vroeg nog een aantal weken werktijd.

Na de inspanning van de aannemer en zijn werknemers, niet te vergeten de bewoners en velerlei instanties, werd het leven in de polder in het najaar langzaam maar zeker beter. ●

Bronnen

Achtergrondinformatie: De Bethune van het verleden naar het heden, 2002.

Maarssen 1940-1945 door drs. V. Smits.

Bedrijfsarchief Brinkhof.

Kroniek van Nimmerdord door E.J. Rinsma.

Noten

1. Een laaggelegen gebied waar een polderpeil gehandhaafd werd van 3.65 meter min NAP.
2. De meest in het oog springende staat bij de kruising Middenweg-Veenkade.
3. a. Uit: De 100 lentes van de Bethune, E.J. Rinsma, september 1980.
b. In de oorlog heeft de polder vooral een positieve bijdrage geleverd door het bieden van onderdak aan onderduikers.
4. Tot de latere verbreding en aanpassing was er nog sprake van een eenvoudige dijk.
5. Voor vaklieden o.a. de timmerlieden M. Sprang, Th. Oostrum en J. Bots, was het uurloon 75 cent, een voorman kreeg 95 cent en de heer Brinkhof f 1,25 per uur.
6. Melk leverende boeren waren onder meer J. van Walderveen, Van der Woude, J. van Eijk, A. Verhoef, J. Verhoef, J. Slot, C. Ekeris, Van der Tol. Zij kregen twintig cent per liter. Mevrouw Van der Tol kookte de pap. Ze heeft dat negentien dagen gedaan en kreeg f 5,- per keer.
7. Ook wel kipwagentje genoemd. Een dergelijk wagentje heeft een kantelbare laadbak.
8. Uit de publicatie 'Boerderijen, Categorieel onderzoek Wederopbouw 1940 - 1965' blijkt dat onze plaatsgenoot architect W. Wijmstra zowel in de beginjaren van de oorlog als na de oorlog betrokken is geweest bij de wederopbouw van vele boerderijen die in de Tweede Wereldoorlog werden beschadigd of vernietigd.

Uit de oude schoenendoos Deel 62

Door: Hans Sagel

Feestvreugde op de Breedstraat

In zijn uitstekende boek 'Na de bevrijding', waarover hij januari j.l. een goed bezochte lezing verzorgde voor de Kring, schrijft Ad van Liempt op pagina 26 over de tijd na de bevrijding in mei 1945: "De mensen dansen op straat, arm in arm, hele rijen over de volle breedte, maar ook als dansparen, alsof ze er allemaal voor geoefend hebben." Het zwart-wit fotootje op de volgende pagina, de originele afmeting is 5,3 x 8,0 cm, illustreert ondanks de geringe afmeting prachtig dat dit ook in Maarssen zeker het geval was. Helemaal scherp is het plaatje niet, maar probeer zo'n druk bewegen-

de menigte maar eens goed te fotograferen. Dat is tegenwoordig al moeilijk, maar met de bescheiden apparatuur en langzame film die toen beschikbaar waren nagenoeg onmogelijk. Dat de foto uit de oude schoenendoos zou komen is ook een beetje gek. Dat was eerder misschien wel zo, maar nu is hij onder nummer 103, met vele andere, keurig in een ordner opgeborgen in het archief van de HKM te vinden. Het is goed mogelijk dat de kiek werd gemaakt door kapper/fotograaf Walgering uit de Friezenbuurt, die in de meidagen van 1945, tot ons grote geluk, tientallen foto's van de gebeurtenissen in Maarssen heeft gemaakt. Hoewel er sindsdien ter plaatse wel het een en ander is veranderd, is de locatie gemakkelijk herkenbaar als het kruispunt van de Parkweg, de Raadhuisstraat en

Breedstraat in Maarssen. Wat minder gemakkelijk is dat met de personen die zijn gefotografeerd. Is het een club (bijvoorbeeld een wandelvereniging) of zijn de jongelui spontaan bij elkaar gekomen? Helemaal links zien we, naast de man met de rijbroek, een wel heel klein meelopertje en ook het blonde ventje geheel rechts, in pullover en korte broek, lijkt er niet helemaal bij te horen. Twee van de drie mannen op de voorste rij spelen op een mondharmonica. Speelden ze misschien een van de toen populaire spotliedjes, zoals: "Daaaaarrrr in die moddersloot, daar ligt de Führer dood en een eindje verderop, daar ligt Von Ribbentrop?" Wat er op dat moment precies werd gespeeld is natuurlijk onmogelijk meer te achterhalen, maar graag zouden we het horen en noteren wanneer lezers zichzelf of anderen op de foto herkennen. Vijf jaar geleden was er ter gelegenheid van 65 jaar bevrijding een oproep van het Nationaal Archief (NA) om herinneringen aan de oorlog voor het

nageslacht op te schrijven en deze verhalen bij het NA in te leveren. Gelukkig hebben daar heel wat mensen gehoor aan gegeven en kan ik u melden dat het erg interessant is om via de computer eens een kijkje te nemen op de site van het NA: www.hetverhalenarchief.nl/bevrijding. De daar te vinden verhalen over de bevrijding: 'Een allegorische optocht', herinneringen van een, destijds twintigjarige, Maarssense jongedame aan de zomer van 1945 en 'Een dag vol van rood, wit en blauw', de belevenissen van een toen 6½ jarig jongetje uit Amsterdam, zijn de moeite van het opzoeken zeker waard.

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan:

J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 561457, e-mail: J.H.Sagel@kpnplanet.nl ●

het oude regthuys
 eetcafé • feestcafé • catering
 laan van niftarlake 101 • 3612bp • tlenhoven
 telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetolderegthuys.nl

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
 Nassaustraat 71 Maarssen Tel. 562310

PYGMALION BEELDENDE KUNST

Galerie & Kunsthandel

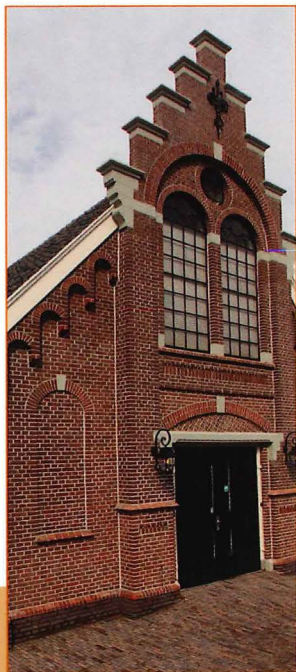
Schilderkunst, grafiek, beeldhouwkunst 1850-1950

Schilders o.a. Nic.Bastert, W. van Leusden,
 W.Witsen, Is. Israëls, H.J.Haverman, J.Toorop,
 P.J.Lutgers, M.Bauer, Th. van Hoytema, e.v.a.
 Beeldhouwers o.a. Van Pallandt, d'Hont, Wezelaar
 Open: tijdens tentoonstellingen vrij. t/m zo.
 13 tot 17 uur & op afspraak

Langegracht 44 - 3601 AJ Maarssen Tel: 0346-556736

www.pygmalion-art.com

Wij lopen met u mee, in alle rust en vol aandacht.

De emoties zijn vaak zo overweldigend, het verdriet zo groot. Juist dan is het fijn als er iemand met u meeloopt, iemand die samen met u de tijd neemt om vorm aan het afscheid te geven. Wij luisteren naar u, helpen u en steunen u als het allemaal even te veel wordt.

Iedere stap die wij zetten, zetten we samen met u, in alle rust en vol aandacht. Zo ontstaat een persoonlijke uitvaart; een afscheid dat op een zachte manier deel gaat uitmaken van uw dierbare herinneringen. Een afscheid waarover u later kunt zeggen dat het goed was, omdat ieder detail zo precies aansluit bij uw wensen.

Op onze website vindt u meer informatie over onze manier van werken. Wilt u liever een persoonlijk gesprek? Bel ons dan voor een afspraak.

Snijders Uitvaartonderneming b.v.
telefoon: 0346 – 580132 (dag en nacht bereikbaar)

UITVAARTONDERNEMING SNIJDERS B.V.

Rouwcentrum en kantoor:
Kerkweg 14, 3603 CM Maarssen,
telefoon: 0346 - 580 272
fax: 0346 - 580 250
info@snijdersuitvaart.nl

Lid van REQUIEM UITVAARTZORG

Sterk door Service!

Nassastraat 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30
ritter@era.nl
www.eraritter.nl
erarittermakelaardij
@ERA_Ritter

Meer informatie: www.eraritter.nl

• aankoop • verkoop • verhuur • taxaties • hypotheek